

Farella

Revista de Llançà

-
- *Fer, X premi Gat Perich*
  - *Les velles llegendes del papa Silvestre*
  - *Velocitat al límit: Isaac Viñales*
  - *Mossèn Antoni Malats, músic i poeta*

ASSESSORAMENT I GESTIÓ
CORREDORIA D'ASSEGURANCES

FISCAL

LABORAL

LEGAL

COMPTABLE

C. D'ASSEGURANCES

FINANCERA

JOSEP M. SALVATELLA

■ *El cant del gall*

Fa pocs mesos, hi va haver un judici a Figueres per la mort violenta d'un gall, a Pont de Molins, amb nocturnitat i traïdoria. La propietària en culpava una veïna que repetides vegades s'havia queixat que l'insistent cant matiner de l'au no la deixava dormir. La mestressa es lamentava amargament perquè el gall en qüestió, deia, era un exemplar excepcional de la raça empordanesa...

Sempre s'ha dit que no hi ha res de nou sota el sol i que tostemps han tingut bec les oques. Parlant de galls i gallines, m'ha arribat a les mans la còpia d'una instància del 23 de novembre de 1930, signada per cinc llançanencs –Benito Tribulietx, Lorenzo Fulcará, Honorato Vilá, Pedro Barneda i Pedro Fulcará–, que es dirigeixen a l'alcalde *"para que ordene ó haga cesar el abuso que de tiempo vienen observando algunos vecinos de la calle de Cabrafiga de esta villa, por la gran cantidad de pollos, gallinas y polluelos que corren por la calle dicha todo el día, y que en lugar de ser una calle sana, como lo era antes, hoy es una calle pestilenta, por la defecación que hacen tales aves; y además, que a la una de la madrugada de cada día el ki-ki-ri-ki de tales aves hace que los vecinos no puedan reponerse con el descanso del sueño de las fatigas cotidianas..."*

I això que sempre s'ha cregut que el gall era un animal simbòlic. En els sarcòfags de les catacumbes romanes hi apareix sovint com a senyal de la resurrecció. Sant Ambrosi escrigué un himne al gall, al qual anomena "llum de la nit". I el de sant Pere, ja ho sabeu: "Abans que canti el gall, em negaràs tres vegades" Mt, 26, 75. A l'edat mitjana, tanmateix, els galls

Oriol Pau

negres es consideraven malignes i les bruixes els utilitzaven en les seves més rebuscades malifetes. En temps del califa Harun al-Rasid, en un Bagdad més brillant i fastuós que el d'ara, els grans senyors menjaven galls i gallines rostits, engreixats amb grans de magrana i ametlles. Després, hi havia els capons, grassos i lluents, sobergs eunucs del ram de l'aviram. Encara recordo com, de petit, en acostar-se les festes de Nadal, el masover en duia dos parells a casa dels avis.

I el món de la metàfora, secret i lluminós. "Apriesa cantan los gallos / e quieren crebar albores", ens deia

el més famós dels romanços antics de Castella, el *Cantar de Mio Cid*. Per arribar, quasibé vuit-cents anys després, al *Romancero gitano*, de Federico García Lorca: "Las piquetas de los gallos / cavan buscando la aurora"...

Allò eren altres temps i d'això me'n queixo. Hi ha coses que no canvien mai, però d'altres sí. Ara la mainada, a l'escola, si han de representar un pollastre, el dibuixen a l'ast. En els jocs de màgia que van cloure l'àpat del darrer Gat Perich, una convidada de la capital va dir que les gallines feien quiquiriquic...

■ Cognoms lligats o deslligats

JH i ha hagut, des de sempre, una viva controvèrsia sobre si la i entre els dos cognoms –patern i matern– és signe o no de catalanitat. Recordo, fa anys, uns articles d'Armand de Fluvià i d'Enric Moreu-Rey amb posicions clarament enfrontades. A les planes d'aquesta mateixa *Farella* hi trobem els dos exemples: Clavaguera i Canet, Riera i Mallol i, en canvi, Badia-Homs.

No vull posar ni treure rei. Diuen, alguns, que aquesta conjunció que ens sembla tan nostrada, tan arrejada al fer i al dir catalans, procedeix d'un antic costum castellà. I ho demostren amb multitud d'exemples. Observem que sempre s'ha dit Ramón y Cajal, Góngora y Argote, Ortega y Gasset, Menéndez y Pelayo... fins al fa poc tan popular Gil y Gil. En trobaríem mostres des d'època medieval: Rodrigo Díaz de Vivar y Mendoza de la Vega (segle XI), Gonçalo Fernández de Córdoba y de Herrera (XV), coneguts

més correntment com el Cid Campeador i el Gran Capitán.

Solucions? Una: mantenir, peti qui peti, la copulativa i, això sí, llatina; ens avala una llarga tradició a Catalunya, de més de tres-cents anys: Josep Pous i Pagès, Josep M. Folch i Torres, Jordi Pujol i Soley... Dues: Escriure el dos cognoms separats, sense res al mig (cosa que de vegades pot induir a confusió; si escrivim Pere Pau Pujol, no sabem si Pau és part del nom de pila o és el primer cognom). Tercera solució: Separar els dos cognoms per un guionet (i també el nom, si és compost): Josep-Lluís Carod-Rovira, Joan-Lluís Lluís. Quarta, més poc corrent: lligar els dos cognoms directament, conservant però la majúscula del segon: Jaume VallcorbaPlana.

És, aquest, un petit resum de la qüestió. Al llarg del temps, s'han discutit tots els pros i els contres d'una i altra possibilitat. Crec que la cosa balla entre la solució primera i la tercera. Jo no m'hi jugaria un pèsol, que diu en Puyal per la ràdio a mig partit.

■ A peu de carretera

Viatge curt, aventura llarga, titulava el seu conte, en la darrera *Farella*, l'amic Joan M. Pau. Un embolic dels que abans se'n deien de faldilles, amb miracle inclòs, entre un transportista i una dona de la vida. Bé, no cal esgarriar-nos, en qualsevol carretera

del país les veurem –sud-americanes, de l'Europa de l'est, subsaharianes, alguna del país...– dretes a la vora, davant d'un corriol discret entre canyers o pollanques, ben maquillades, esperant el client.

Això de la prostitució té una llarga història. Sempre s'ha dit que era l'ofici més antic del món. Gabriel García Márquez, en el seu darrer llibre, *Memoria de*

mis putas tristes, ens parla d'aquest món en la seva Colòmbia caribenya. Un cant a l'esperança i a l'amor, malgrat el títol. De com un home de noranta anys pot estimar, irrenunciablement, una noieta de quinze.

Jo recordo, estudiant de batxiller, quan un dia determinat de la setmana, no recordo quin, fèiem el distret davant les Galeries Fortunet, de Figueres, i passaven les dones del carrer de la Jonquera, en petits grupets, cap a la revisió mèdica. Aquesta és una prevenció que molts voldrien veure legalitzada i obligatòria, ordenada, com tot el que fa referència al comerç del sexe. Està prohibida la prostitució al nostre país? Home, no, ben bé no. De fet, només és perseguible, teòricament, el proxenetisme. Evidentment, si es vol limitar la transmissió de malalties venèries, seria molt convenient una estricta supervisió sanitària.

Al nostre Empordà, alguns rectors dels pobles veïns van posar el crit al cel per la conversió de l'històric edifici dels Banys de la Mercè –a la carretera de França, terme de Capmany– en una casa de barrets, tot i la capella adjunta. La consellera del ram, i diversos alcaldes, s'han omplert la boca amb decidides promeses d'eradicar la prostitució de carretera. Qüestions d'higiene, perills en la circulació de vehi-

cles, escàndol públic... Fa lleig, venien a dir. Però no sé si això resol el problema; és a dir, crec que no. És una mica la tàctica de l'estruç.

I les noies segueixen oferint, tossudes, la mercaderia. Segurament, moltes no tenen altre remei, lligades com estan a una xarxa poderosa que les explota ignominiosament. Després, si mirem els diaris, en veurem una altra oferta ben variada, en cases de més o menys categoria. Segurament no tot el que diuen és veritat, és clar. Per a alguns anuncis no passen els anys.

Deixo de banda l'aspecte moral, ben important per a molta gent. Caldria legalitzar la prostitució? Aquesta és la pregunta. Fa temps, a la Universitat Pompeu Fabra es va portar a cap un estudi sobre el gran mercat dels bordells. Un mercat que gira milions i milions l'any. Una reflexió potser col·lateral, però aguda, la de Xavier Sala, professor: "Per què tots nosaltres hem de pagar impostos quan guanyem diners mentre que la gent que obté les rendes derivades de la prostitució no ho fa? Calculi el lector la quantitat de milions que deixa de pagar una sola casa de barrets. Castiguem la prostitució amb una de les penes més cruels que s'ha inventat l'home: que cotitzi a Hisenda"...

■ *El vi del Castellar*

SANTI COLL*

Assegut al voltant d'una taula del menjador de l'Hotel Pirineus de Figueres, amb la mirada fixada en un dels molts quadres imponents que decoren les seves parets, el temps es transforma en records i l'aire s'impregna d'una salabror marinera que es fa difícil d'explicar, si no fos per la flaire real d'algun rap amb salsa que surt de la cuina, fumejant d'escalfor.

Allà, des de fa anys, s'hi poden admirar diverses obres primerenques, de gran format, del pintor Pepe Martínez Lozano. Un dels quadres, especialment, té la grandesa d'allò que fou i ja no és, del que va ser una vegada i cada cop menys gent recorda. Són centenars de pinzellades exactes, meticuloses, preses des d'una platja on segurament encara hi havia en abundor barques a punt de ser avarades i més d'una dona sargia les xarxes esparrecades de les barques de ròssec, que havien d'amarrar al Port de la Selva.

Asseguts al voltant d'una taula, mentre compartim tertúlia amb Montserrat Vayreda i Maria Perxés, mentre xerrem amb Josep Valls i Carles Ayats, la mirada se'ns escapa cap a les pintures que mostra l'hotel i, per un moment, parlem de Martínez

Lozano i de Llançà, aquesta vila que algú va definir com *l'alba de la Costa Brava*.

Cada vegada que hi vaig, miro i remiro el quadre del mestre llançanenc. Hi veig l'illot del Castellar, quan encara hi havia la Gola i la mar li feia de collaret que l'envoltava. Aquell Castellar, avui convertit en punt de pelegrinació de molts turistes, refugi de miols i estarrufades de felins abandonats, racó de pujades i baixades atzaroses, camí d'enamorats o de gent que afronta amb dignitat la seva vellesa i que segueix enfilant el vial empedrat fins al mirador del capdamunt...

Assegut, aquesta vegada, en el mur de perfil baix del passeig Marítim, torno a mirar el Castellar, el port esportiu i la platja. Veig gent entaulada a Can Narra, vigilats de prop pels peixos naturalitzats que formen part de la seva pròpia història. Sento la mainada jugar ininterrompudament en els jocs infantils tot just instal·lats mesos enrere a peu de sorra. I penso en com deuria ser aquell Llançà que va rebre el tren per primera vegada i, amb ell, alguns dels primers turistes vocacionals, vinguts del Cap i Casal. És aleshores quan veig una vila plena de contrastos, que no ha pogut evitar malgastar part del seu preuat terri-

SANTI COLL

tori a causa d'una civilització que no sap aturar els seus excessos.

"Deixar rastre, petjades, assenyalar el pas de tots en aquest racó de món, mostrar-ho als nostres i als altres, obrir les portes i finestres tant de temps recloses...". Ho escriu Josep M. Salvatella en el pròleg del primer volum de la col·lecció *Sant Silvestre*, dedicada als temes locals. Una obra imprescindible per reular en el temps amb coneixement i causa. Llegint i rellegint els seus capítols, pensem en els llançanencs –si en podem dir així– de l'època medieval. Quin paper deuria jugar el Castellar en temps de pirates i corsaris? Bona pregunta.

Els records de Llançà, com el de la Gola desapareguda, passen per molts viarany. Fa poc, quan la Festa de la Verema de l'Empordà va celebrar-se a la vila, el consistori va honorar els tossuts i romàntics vinyataires que encara podaven ceps i sentien fresca la flaire de les semals a casa seva. Un vi, el d'aquest poble, que tenia anomenada. Josep Pla se'n feia ressò en un dels paràgrafs del seu *Quadern gris*. Escrivia el 3 de gener de 1919: "Prenc el cafè. No puc separar els ulls de la finestra. La brutalitat del vent del mar és fascinant. Les escates lluent de l'aigua m'arriben a enlluernar. M'acosto, abrigat, a la finestra. La platja és deserta. Pels carrers no passa ni una ànima. A la

sorra d'or fos, les embarcacions pintades de verd poma o de vermell amb una franja de color de quitrà, tenen un aspecte misèrrim, inconsistent, desmanegat. Torno al llit tremolant. L'escalforeta em torna lentament. Penso que es deu estar bé a redós del vent, al sol. És el temps que es dauren les taronges i els ametllers treuen els primers rosats de coral. Els redossos són plens de gats de panxa al sol que s'estiren les potes amb un ull mig aclucat. Sempre hi ha algun gatet que juga amb l'ombra de la seva cua o amb una ploma errant. Penso també que en dies així és quan és més bona la sopa de rap, amb una torrada, una cullerada d'oli i vi de Llançà. Penso en moltes altres coses... Poca estona, però. La finestra m'atreu, fascinant".

L'indret descrit és de l'Empordà de baix, però s'adiria amb el Llançà d'aquell principi de segle. Hi penso mentre m'aturo davant les cadenes gruixudes del mirador sobre el port. Allà en un racó, mig oblidada, hi jeu una ampolla buida. Conec l'etiqueta, és d'un celler de Capmany. Contenia un vi negre de bon encanyonar. Un vi que deixa un bon gust quan traspasa la gola. Curiosa paradoxa, aquesta de la gola, explicada des del Castellar estant.

* *Periodista, director del Setmanari de l'Alt Empordà*

Entrevista a Josep Antoni Fernández, “Fer” Desè guanyador del premi d’humor Gat Perich

■ “Quan treballava a El Papis, hi va esclatar una bomba i el meu despatx va quedar destrossat”

MONTSE TARDIU

JH a estat el guanyador de la desena estatueta que s’atorga amb el Premi d’Humor Gat Perich, a Llançà. La primera pregunta, doncs, era obligada: com s’ha pres aquest reconeixement...

Josep Antoni Fernández i Fernández, més conegut com a Fer, respon que “quan el Jurat m’ho va dir, m’hi vaig negar. Ja s’havien reunit abans i tots els membres havien fet una conxorxa. Primer, vam començar a dinar i, tot i que no tinc dret a vot com a implicat en l’organització, sí que tinc dret a veu, i jo defensava que guanyés el Gran Wyoming, que té un humor molt *perichità*, o en Buenafuente...”

• **L’Ajuntament d’Astorga t’ha donat molt de suport...**

– He fet molts cartells per a Astorga i també un pregó. Els diaris van titular que *A Fer le temblaban las piernas*, volien dir durant el pregó, però no era de nervis, era de fred. Em va sortir bé. Jo tot seriós i la gent pixant-se de riure.

• **Vas néixer a Mansilla de las Mulas (Lleó). Qui hi tens allà?**

– Ningú. No hi tinc res. És un poble emmurallat, per on hi passa el riu Esla, un riu molt i molt gran, que no té res a veure amb els d’aquí.

• **Després, vau venir tota la família a Mollet del Vallès. Quants germans éreu?**

– Vam arribar a Mollet l’any 52 i érem vuit fills. Un va morir en un accident de trànsit.

• **Vas estudiar la carrera d’Història a la Universitat de Barcelona...**

– Sí, especialitzat en Antropologia Cultural. Treia matrícules d’honor...

• **I essent lleonès, com portes la història de Catalunya?**

– Bé, com que he estat professor d’Història durant anys, havia de preparar-me per ensenyar-la després

als alumnes. Sóc un gran consumidor de llibres i, mentre vaig en autobús, sempre llegeixo. D’història de Catalunya hi ha *Catalunya mil anys enrera*, de Pierre Bonnassie. Ara estic llegint tres llibres al mateix temps.

• **Quins són?**

– *Dia D*, que està ambientat a la Segona Guerra Mundial. Parla de Normandia, d’aquells nois tan joves que lluitaven per una terra que no coneixien. *Billy Wilder*, molt divertit, que parla d’aquest director de cinema, autor de pel·lícules amb Jack Lemmon, com ara *Ningú no és perfecte*, en castellà *Con faldas y a lo loco*. I, en tercer lloc, llegeixo *Un sac d’ossos*, de Lluís Anton Baulenas.

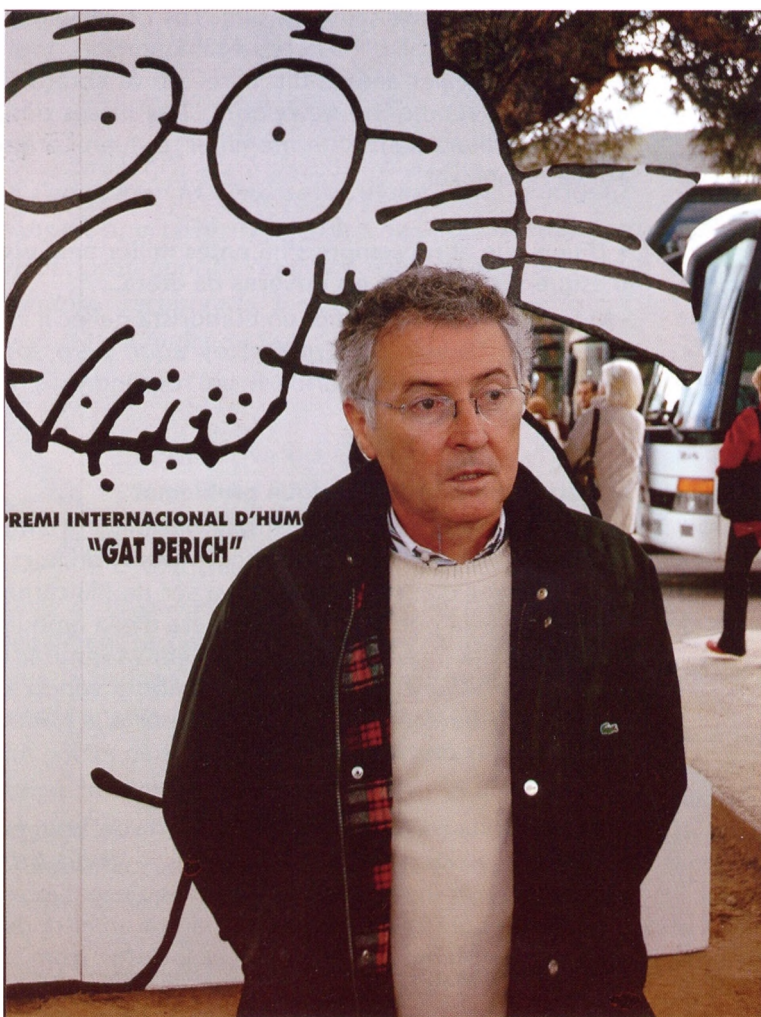
• **Pel que fa a la carrera de Periodisme, no la vas acabar...**

– En vaig fer tres anys, però no vaig anar ni a buscar la diplomatura. Quan estudiava a la universitat, hi anava en tren des de Mollet i hi coincidia amb Montserrat Tura, ara consellera de la Generalitat, que també estudiava a la UAB.

• **El tema de la Guerra Civil Espanyola t’ha dut a tenir contactes amb l’entitat anomenada Recuperación de la Memoria Histórica. Explican’s-ho.**

– Ara mateix tinc cinc llibres per llegir sobre la Guerra Civil. Com a lleonès, em sorprèn que en aquella província, on no hi va haver batalles, els anys 36 i 37, hi hagué molta repressió, camps de concentració i, per tant, moltes fosses comunes. Tinc familiars als quals van afusellar. Emilio Silva, de Recuperación de la Memoria Histórica, és un noi a qui li van afusellar l’avi. Va començar a investigar i, finalment, va trobar la fossa amb les restes del seu avi. Vaig parlar amb ell i després, en dues trobades, amb Rafael Ribó, Manuel Vázquez Montalbán i Josep-Lluís Carod-Rovira. Gràcies a aquestes converses, el Parlament va aprovar el suport als qui volen recuperar les fosses comunes. És clar que n’hi ha d’altres que aconsellen no tocar-les. A Lleó van morir-hi molts catalans. I quan donava classes d’Història explicava la Guerra Civil Espanyola.

VICENÇ PUJABEDA

Fer i el Gat Perich:
coincidències felines (ell és de Lleó)

• **T'agradava fer de mestre? No et posaven nerviós els joves?**

– M'agradava molt. La joventut era diferent de la d'ara, perquè els valors eren uns altres. És ara que s'ha complicat la cosa: els pares han deixat el paper de l'educació als professors. Els feia llegir llibres i, en els exàmens, a qui feia més de tres faltes d'ortografia, ja no l'hi continuava llegint. Trobava inadmissible que un universitari fes faltes. També fèiem projeccions de pel·lícules com *La Marsellesa* o *La tierra de la gran promesa*. Després, els explicava el perquè dels fets. Tots els meus alumnes aprovaven la selectivitat.

• **Eres molt dur?**

– Era molt dur. El primer trimestre suspenia força alumnes, així després apujaven el nivell. Actualment, els meus alumnes deuen tenir entre trenta-vuit i quaranta anys i sé que alguns han fet, com jo, la carrera d'història. També vam fer viatges. Recordo sobretot el de Roma, on els vaig explicar la Segona Guerra Mundial i el lloc on van ser assassinats cent cinquanta *partisanos*, el que aquí van ser els maquis, els lluitadors contra el nazisme. Ara mateix, ser professor d'Història també és més complicat que abans; en una

classe pots tenir quatre equatorians, cinc magribins, un paquistanès... Què els expliques, per exemple, de l'Islam?

• **Vas treballar a *El Papus* i sé que vas ser-hi l'època en què va esclatar-hi una bomba.**

– Va ser l'any 77. Franco feia dos anys que era mort i aquells temps de la transició van ser molt durs. Jo tenia vint-i-sis anys, era jove i inconscient i rebia força amenaces per telèfon; tantes que la policia ens venia a protegir i jugàvem amb els agents pels passadissos de la redacció. El 20 de setembre d'aquell any, per sort, no era al meu despatx perquè havia anat a retocar una pel·lícula de dibuixos, *Historias de amor y masacre*, feta juntament amb Ivà, Gila, Òscar Nebreda, Jordi Amorós i Jaume Perich. El meu despatx a *El Papus* va volar pels aires. Quan vaig saber la notícia, vaig agafar el cotxe corrents i el primer que vaig veure, en arribar allà, a la plaça Castella, va ser en Juan, el conserge,

rebenat. Després va venir la manifestació de periodistes davant del Govern Civil. I a la setmana dels fets, vaig anar al que havia estat el meu despatx i vaig trobar-hi un tros de la mà d'en Juan, amb part de quatre dits. Vaig sortir corrents i cridant. Tant, que em volien detenir. A partir d'aquest moment va ser quan em van aconsellar caminar per carrers en els quals els cotxes em vinguessin de cara, per la meua seguretat.

• **Així es va acabar *El Papus*?**

– No, va continuar funcionant, tot i que en una altra seu. Jo vaig deixar de dibuixar durant un any. Només feia les classes, fins que en Gin em va trucar per entrar a *El Jueves*.

• **I vas arribar a ser-ne director...**

– Sí. Més tard vaig començar a fer l'acudit diari de *l'Avui* i ja fa divuit anys que ho faig.

• **És dur per a un forà aprendre a treballar en català?**

– N'he hagut d'aprendre. Però mira, a Mollet tots els meus amics eren catalans; encara no havia arribat, el 52, la immigració espanyola. I, fins i tot avui

dia em diuen el Nin, perquè de jove era petit i ros, semblava un nen. En canvi, les classes les impartia en castellà.

• **En el suplement dominical de l'Avui publiques, setmanalment, la secció Quina tropa, amb uns croats que travessen el túnel del temps. Creus que serà possible, realment, algun dia, travessar-lo?**

– Tot és possible. Amb el temps... Mira, per exemple, ubico els personatges a la Catalunya medieval i, de cop, es troben amb les obres del Metro de Barcelona, al Carmel...

• **Per cert, José M. Aznar ha publicat un llibre. Que el compraràs?**

– No, no el compraré.

• **Com veus José Luis Rodríguez Zapatero?**

– Com a mínim, somriu. I m'agrada més el tarannà de la Sonsoles que el de l'Ana Botella.

• **Vols parlar de la monarquia d'Espanya?**

– He estat tres o quatre vegades amb el rei i és un *catxondo*. Una setmana, a *El Jueves*, vaig fer un número que es titulava *Monarquía pa tu tía*, en el qual pintava els monarques espanyols i la reina d'Anglaterra tots calbs, menys Jordi Pujol, a qui li vaig posar cabells llargs. Havíem d'anar al Palau de la Sarsuela i jo llegia un discurs en el qual parlava del pare del rei, i quan vaig acabar Juan Carlos em va abraçar i va voler parlar amb nosaltres, tots junts

asseguts. Només de seure va dir: *"Los de El Jueves me han sacado calvo"*. I la resta d'humoristes, tots, em van assenyalar amb el dit. El rei em va abraçar i em va dir: *"¡Cómo me he reído!"*. Tres mesos després, en el lliurament d'un premi, el rei Juan Carlos em va reconèixer.

• **Diuen que el rei sempre s'ha entès millor amb els d'esquerres que amb els governs de dreta...**

– Mira, en una altra ocasió, un humorista gallec li va dir al rei: *"Que conste que estoy aquí, pero soy republicano"*. I Juan Carlos li va respondre: *"Ya somos dos"*.

• **Amb Aznar has tingut algun problema?**

– Bé, un cop vaig publicar un titular que deia: *"Tonto como Aznar"*. I vaig rebre trucades desagradables. Però la pitjor que he rebut mai va ser de l'Encarna Sánchez. Havia publicat una historieta d'ella amb la Isabel Pantoja i, quan em va trucar, em va insultar i va dir-me: *"Ahora mismo cojo un avión y vengo a Barcelona y hablaremos como los hombres, a puñetazos"*. Em va dir que jo pixaria sang...

A banda de la seva feina diària a l'Avui i de les més espaiades a *Don Balón*, *El Temps* i *Descobrir Catalunya*, Fer ha publicat més de quinze llibres d'histories gràfiques i n'està preparant un altre de receptes casolanes, amb dibuixets inclosos, com a bon cuiner i dibuixant que és. Moltes felicitats, Fer, pel X Premi Gat Perich!

Fer i l'alcalde, Pere Vila, en el lliurament del premi.

■ *Les velles llegendes del papa Silvestre*

JOAN BADIA-HOMS

A l'amic Joan M. Pau, autor d'una bella, graciosa i sensible aportació al llegendari de sant Silvestre, que té per protagonista l'església dedicada al papa constantinià, recuperada i revitalitzada amb esforç i encert pels Amics de Sant Silvestre.

Silvestre I va governar l'Església entre els anys 314 i 335. Va ésser el primer papa després de la proclamació de l'Edicte de Milà per l'emperador Constantí el Gran (any 313), gràcies al qual la religió cristinana era legalment reconeguda i gaudiria dels mateixos drets que la pagana. Recordem breument que aquest fet s'esdevingué després de la batalla de Ponte Milvio, a les portes de Roma, on les tropes de Constantí derrotaren les del seu oponent Maxenci, gràcies, segons alguns autors, a una pregària al Déu dels cristians. D'aquest fet en va sorgir ben aviat aquella creença de l'aparició de Crist, que va mostrar a Constantí la creu com a senyal de victòria, amb l'emblema *In hoc signo vinces*. I aquí ja hem entrat en el camp enrevessat dels mites, de les llegendes pietoses.

A més del fonamental edicte, l'emperador va tenir diferents actuacions de caràcter filocristià, que són

ben comprovades: la decisió de posar l'anagrama del nom de Crist, el crismó, en el seu estendard i a les monedes, la intervenció contra els heretges donatistes i la convocatòria del Concili de Nicea, l'any 325, el primer concili ecumènic, que condemnà l'arrianisme. Els historiadors interpreten aquestes accions com a tàctiques polítiques, la demostració de l'ascens imparable del cristianisme a l'imperi. Hi ha un fet històric que ara ens pot semblar sorprenent. L'emperador Constantí va morir l'any 337 tot abraçant l'arrianisme, paradoxalment la doctrina que havia estat condemnada com a heretgia pel Concili de Nicea. Tot i així, ha estat sempre venerat com a sant per l'Església ortodoxa.

1. Silvestre i Constantí

No es coneixen gaire dades històriques, certes i indubtables, del papa Silvestre I. Hom creu que hauria instaurat Sant Joan del Laterà com a catedral de Roma. Pel fet de regir l'Església en temps de l'Edicte de Milà i de l'emperador Constantí, la seva figura ha esdevingut fabulosa. Al seu entorn es va crear un llegendari ric i complex. Jo diria que per a nosaltres, dones i homes del segle XXI, és un testimoni de la nostra cultura força divertit. Les principals narra-

Frescos de la capella de Sant Silvestre, al monestir de I Santi Quattro Coronati, de Roma (any 1246): L'emperador Constantí ofereix la tiara al papa Silvestre.

cions ja les va recollir al segle XIII fra Iacopo da Varazze, anomenat *Voragine*, en un dels capítols més extensos de la seva *Llegenda daurada*; moltes devien tenir segles d'antiguitat. Aquí procurarem resumir-ne algunes.

Els miracles de sant Silvestre més *intencionats* fan referència, naturalment, a la relació del papa amb el poder. Ja en la seva joventut, en temps de persecucions, va salvar la vida per haver alliberat miraculosament el prefecte Tarquini, que el tenia empresonat, d'una espina de peix que se li havia clavat a la gola en un banquet.

Quan Constantí perseguia els cristians, va agafar la lepra i els sacerdots pagans li varen dir que per curar-se havia de degollar tres mil nens i banyar-se en la seva sang. Els apòstols Pere i Pau es varen aparèixer en somnis a l'emperador per dir-li que només es guariria per intercessió de Silvestre, que el purificaria mitjançant el baptisme. I així es va esdevenir el fabulós baptisme de Constantí, que, agraït per la curació, va organitzar una entrada triomfal del papa Silvestre a Roma i li va concedir la tiara pontifícia o *phrygium*, símbol de l'autoritat eclesiàstica i del poder temporal del pontífex. Els papes han ostentat la tiara fins fa ben poc (hi renuncià Pau VI i per això no l'hem vista sobre el cap de Benet XVI, en la seva presa de possessió de fa poques setmanes). Ara bé, no em negaran pas que, des de Constantí i Silvestre, l'Església romana sempre ha anat de bracet amb el poder. La narració precedent està basada en transposicions de textos de l'Antic Testament; la lepra de Constantí és una metàfora, simbolitza el paganisme o la infidelitat.

També és falsa la famosa *Donació de Constantí*, segons la qual l'emperador hauria concedit al papa la sobirania sobre Roma i grans privilegis temporals. Es tracta d'un document apòcrif redactat al segle IX, en temps de Carlemany, a qui es volia animar a fer el mateix, com a restaurador de l'imperi. Posteriorment, va ésser inclòs en decrets i col·leccions canòniques per servir de fonament a reivindicacions del papat. De fet, segons la llegenda del *Voragine*, després del seu bateig Constantí va concedir importants privilegis al papa Silvestre durant vuit dies. El cinquè dia hauria ordenat que qualsevol persona que es refugiés en una església gaudiria del dret d'asil i no podria ésser detinguda. Ho tindrien present els qui varen consagrar

l'església llançanenca de Sant Silvestre, l'any 1029? Va ésser un homenatge al patró la forma excepcionalment minuciosa de detallar la manera d'amidar l'espai immune, inviolable, de la sagrera a l'acta de consagració? (Vegeu el llibre *Llançà a l'època medieval*, volum 1 de la col·lecció *Sant Silvestre*).

2. El drac i el toro salvatge

Quan Constantí va adoptar la fe cristiana, un drac s'havia entaforat en una cova del Capitoli i cada dia es cruspia tres-centes persones. L'emperador va demanar al papa Silvestre que ho solucionés, i molts pagans varen prometre que es convertirien si els lliurava de la *fera ferotge*. Silvestre entrà a la caverna, va dir al drac les paraules que li havia dictat l'Esperit Sant i així el va poder emmordassar i aniquilar. D'aquesta manera va alliberar els romans de dos perills terribles, del drac mortífer i del culte erroni al déus pagans; hi devia haver cua per batejar-se.

El miracle del toro salvatge va ésser memorable i va causar una impressió tremenda. Amb motiu d'una disputa dialèctica amb uns rabins vinguts de Jerusalem, que no varen poder rebatre els arguments de Silvestre a favor del cristianisme, un dels doctors jueus va matar un enorme i perillós brau amb *arts de màgia*, només parlant-li a l'orella, per demostrar que la seva religió era la veritable. Tot invocant el nom de Crist, Silvestre va ressuscitar la bèstia, que se'n va anar tranquil·la i amansida. Com és lògic, una enorme multitud va veure la llum i les conversions es varen comptar per milers...

És tradició que sant Silvestre va morir el 31 de desembre de l'any 335. La seva festivitat, documentada ja al segle V, s'esdevé l'últim dia de l'any, que procurem acomiadar amb la millor alegria possible. Aquest mateix dia s'escau la festa de santa Coloma de Sens, màrtir del segle III. Encara que les seves històries i llegendes no tenen res a veure, la diada associava ambdós sants a la nostra església de Sant Silvestre, on és ben atestat que antigament també es retia culte a santa Coloma. Ningú no pot recordar ja la festa grossa de sant Silvestre i santa Coloma, en acabar l'any, en aquest racó de l'Albera.

Roma: pintures murals de la capella de Sant Silvestre al monestir de I Santi Quattro Coronati. El papa Silvestre entra triomfalment a Roma, cofat amb la tiara i seguit de tres bisbes; un dignatari el protegeix amb l'ombrel·la ritual. L'emperador Constantí agafa les regnes del cavall, seguit d'un soldat amb l'espasa.

Sant Silvestre va fer construir moltes esglésies i per això és un dels patrons dels picapedrers i dels paletes. La llegenda de la resurrecció del brau li dona el patronatge dels bovins i els seus ramaders. Estaran

d'acord amb mi que avui se l'hauria de proclamar, com més aviat millor, patró dels antitaurins. Que ens ajudi en la protecció i el respecte als pobres animals innocents!

— Restaurant —
La Farella

C/ Cap de Creus, 1
Tel. 972 12 16 11
17490 LLANÇÀ

Port de Llançà - Moll Jordi Canal, s/n
Tel. 972 38 07 10 – Fax 972 38 07 06
e-mail: cnllanca@bitel.es
17490 EL PORT DE LLANÇÀ

Finques J. Company **Ceigrup**
Immobiliàries

- AGENTS DE LA PROPIETAT IMMOBILIÀRIA
- ADMINISTRADORS DE FINQUES
- VENDES I LLOGUERS

Castellar, 48-50 – Tel. 972 38 01 97
Fax 972 38 08 81
17490 Llançà (Girona)

llanca@finquescompany.com
www.finquescompany.com

Marisqueria

El Puerto

Telèfon 972 38 00 44
Carrer Castellar, 7 - **LLANÇÀ**

■ *La memòria que construeix*

SANTI VILA

Vivim temps de recuperació de la memòria històrica. A Europa, però també a Espanya, a Catalunya, a l'Alt Empordà. Importants i ambiciosos projectes a la Jonquera, a Portbou, a la Vajol... coincideixen en aquesta vocació reparadora de la memòria dels qui van patir la Guerra Civil, l'experiència de l'exili, la deportació i els camps de concentració. És necessari i positiu que les societats democràtiques siguin sensibles a la reparació moral de les víctimes dels temps passats. Recuperar-ne la memòria és un dels camins per a aconseguir-ho, especialment si durant molt de temps han vist privat el dret a poder-ho fer.

Girar la vista enrere, però, no pot ser mai un exercici fet des de la nostàlgia, el ressentiment o el pur historicisme. Les societats (també les persones) que miren el passat de forma saludable ho fan per aprendre dels errors comesos i renovar el compromís de present i de futur amb uns determinats valors. En aquest sentit, mai insistirem prou que l'exercici de recuperació de la memòria històrica segurament té molt més a veure amb els interessos i les motivacions del present que no pas amb els fets passats. Allò que no servís per a renovar el compromís amb la democràcia, la llibertat, la justícia o la fraternitat universal, tindria massa sentit de ser rememorat? Valdria la pena reobrir el bagul dels records, si sabéssim del cert que, en fer-ho, reobriríem velles ferides i motius d'enfrontament?

D'altra banda, l'exercici de la memòria és sempre subjectiu, depèn de la pròpia experiència viscuda. La història és una, però la memòria és múltiple, és plural. Com es deia abans, és sabut que tothom explica la fira segons li va. I això és especialment cert per a la recuperació memorial. O algú pot imaginar, per exemple, que el record de la Guerra Civil d'algun catòlic pietós, que hagués hagut de marxar a l'exili el juliol de 1936, pot ser el mateix que el d'algun republicà catalanista d'esquerres exiliat el 1939, concentrat a Argelers i finalment deportat a Mauthausen?

Finalment, també passa de vegades que les persones es mostren molt sensibles amb injustícies del passat i menys agosarades, en canvi, a l'hora de comprometre's amb problemes del quotidià que els ha tocat viure. Molts condemnen amb con-

tundència el nazisme i contemporitzen, en canvi, amb les dictadures que els semblen més amables, com la de Castro, per posar només un exemple insolent. Molts reproven l'antisemitisme dels anys trenta i, en canvi, comprenen els atemptats terroristes actuals al cor de Jerusalem. Molts reproven el racisme de Hitler i, en canvi, toleren que els seus familiars tinguin a casa immigrants treballant en condicions infrahumanes. No sembla gaire coherent.

Per aquesta i moltes altres raons, que potser avui no és el dia d'assenyalar, penso que és important destacar la transcendència de la memòria a l'hora de conformar la pròpia identitat, personal i col·lectiva. La memòria, però, que aplega i construeix, no la que enfronta i enderroca! La memòria que conforma la identitat que es vol singular i definida però oberta a l'evolució i els canvis que reclama l'apassionant i imprevisible joc de viure!

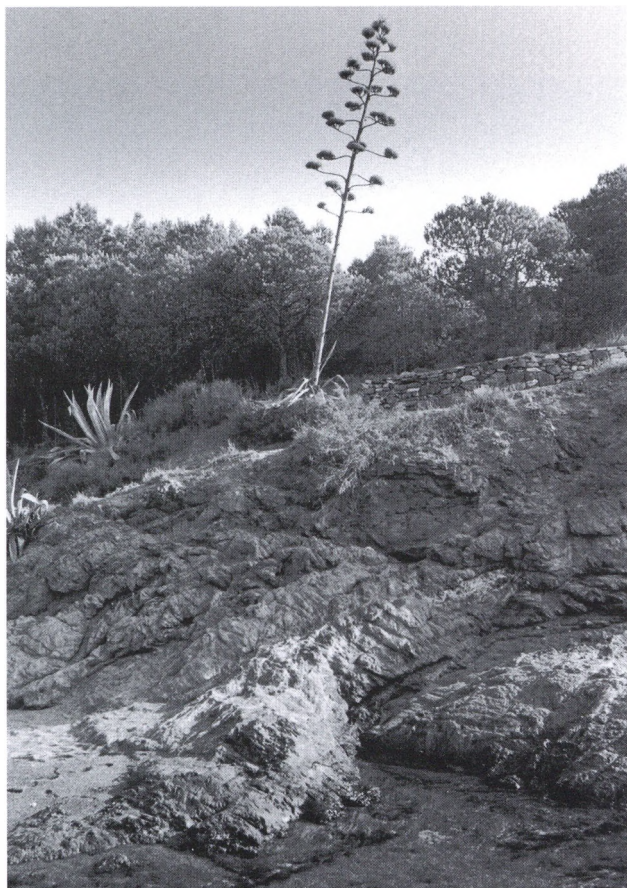
Arxu

■ *Fragments d'evasió*

NÚRIA MORAY

Plou i les llàgrimes del cel regalimen pel seu rostre. Camina apressadament i nota en el seu interior el batec d'un cor, del seu cor punyent que vol fugir a un lloc llunyà.

Avança per carrers coneguts que dia rere dia es transformen esdevenint una nova realitat, reflex d'una humanitat deshumanitzada, d'una societat sense ànima, sense vida, sense somriures. Una vegada un filòsof va dir que l'home era bo per naturalesa; a hores d'ara aquest raciocini li sembla una utopia. Al capdavant fa temps que ha deixat de creure en ideals il·lusoris. Un rostre brut i famèlic li recorda que les fantasies es fonen com la sorra d'un rellotge oblidat sobre la taula d'un pis antic. Moltes vegades rememora la seva infància i creu que el temps li ha jugat una mala passada transformant el món d'esperança en què pensava créixer. Guerres, desesperança, calamitats i difamacions marquen els passos grandiloqüents del nostre temps.

ORIOI PAU

Avança amb pas ferm sense aturar-se. Continua plovent. Cauen gotes intemporals d'un cel blau indi. Arriba a un indret habitual i s'introdueix a les entranyes de la terra. Anades i tornades marquen el ritme caòtic de la seva espera. Gent que es creua, que es retroba, que s'espera i que s'ha enyorat. Un vehicle que la condueix cap un camí de l'alliberació fidel cada setmana. L'evasió, una solució.

Puja al tren, cerca un seient a prop de la finestra. L'encisa contemplar la grandiositat de la natura. A la llunyania veu com un llamp tenyeix de llum el cel atapeït. En la seva ment volten pensaments que divaguen desordenadament. Li agradaria ser pluja i sentir en la seva pell la immensitat de l'univers. Els arbres topen amb la seva mirada, branques corbades, aterridores. Un barracó de fons determina el pas de l'home per la natura.

Mira al seu voltant i observa la resta de viatgers. Deuen fugir? S'imagina hipotètiques situacions, possibles existències, la diverteix inventar-se històries alienes, potser hi ha algú que viu una història d'amor apassionat o algú altre que cada dia cerca un motiu per continuar endavant. Una mare amb el seu fill canta cançons en anglès. Li resulta graciós, fins i tot deixa anar un somriure condescendent davant la ingenuïtat d'un infant que canta ritmes de globalització social.

Una dona davant seu llegeix el diari. Sembla de fora. Peruana? Argentina? Qui la deu esperar? Quina història l'acompanya? Els seus ulls són immensament tristos.

Els pensaments es succeeixen. Decideix deixar la ment en blanc i com vinguda de les profunditats sorgeix una imatge: el mar, un paisatge de costa llançanenc. Transmigra l'ànima del seu cos cansat i pot sentir l'olor de mar, dels dies d'infància, de les tardes perdudes, soledat acompanyada de gent. La sorra molla als seus peus, l'aigua que li acarona el turmell. La pluja lliscant pel cos. Mar i pluja, els ancestres reconciliats i tot torna a la calma. La respiració es relaxa, es fon a la natura i veu el seu cor i la seva ànima projectats en el crepuscle. Present, passat i futur conciliats en un sòl empordanès.

Un xiulet la distreu dels seus pensaments i veu a través d'un vidre llardós la llum d'un rètol: Llançà.

E. Rodríguez Rueda

Fulls de Bloc

CENT ANYS DE "SOLITUD"

El 1905 es publicà la novel·la de l'escriptora escalenca Caterina Albert i Paradís, *Víctor Català* (1873-1966), mostra del més alt nivell del naturalisme tardà a casa nostra.

Més enllà del realisme, Caterina Albert creà en aquesta obra un univers mític, al voltant de la muntanya del Montgrí, on, aclaparada per un paisatge rural inhòspit, la protagonista, Mila, viu tristament sola i abocada al fatalisme. *Solitud*, amb tota la seva complexitat, els seus moments bucòlics i l'encant per la natura que traspua, és de veritat una tragèdia que domina absolutament els personatges: la Mila, en Maties, el Pastor, l'Ànima... Algun crític ha dit d'aquesta obra que té la fúria violenta i destructora d'un epileg de tragèdia de Shakespeare. Però també té moments d'una càlida poesia, d'una delicadesa singular.

Proposta: potser seria bona hora, aquesta del centenari, per llegir, o rellegir en el millor dels casos, *Solitud*, una de les tres millors novel·les escrites a l'Empordà.

■ Mossèn Antoni Malats, músic i poeta

Semblança de l'autor dels Goigs a Sant Vicenç

JOSEP CLAVAGUERA I CANET

A la nostra *Farella*, amb deu anys d'existència, i ja abans a la revista programa de les festes majors de Sant Vicenç i d'estiu, que s'inicià el 1980, sempre s'ha tingut una cura especial a parlar de persones, oficis o esdeveniments passats que tinguessin alguna relació amb Llançà. A tall d'exemple, voldria esmentar els articles d'en Miquel Fa, que ens ha recordat, amb anècdotes incloses, oficis ja desapareguts; o també, en ocasió del canvi de segle, quan es recordaren els rectors de la parròquia en els darrers cent anys; o bé l'article *20 llançanencs en el record* també publicat en el número commemoratiu esmentat.

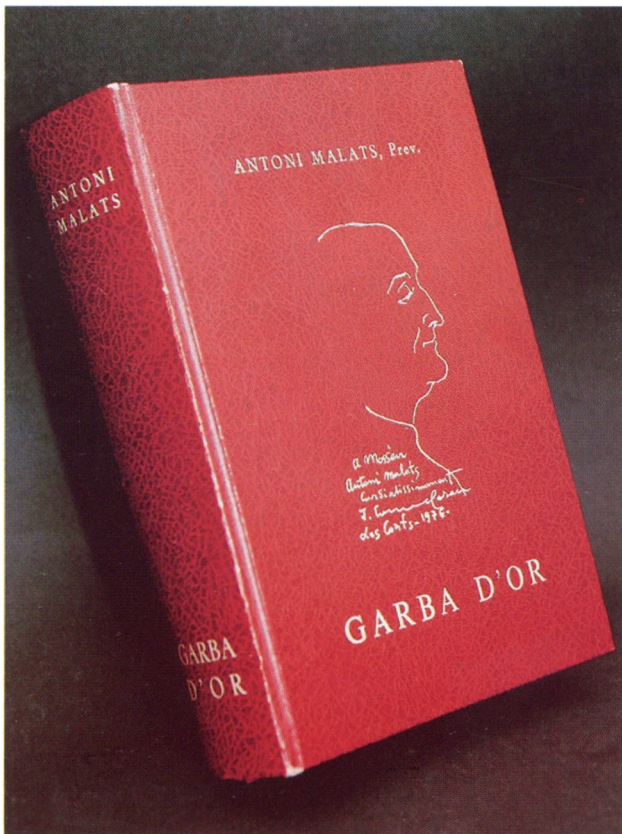
Tothom sap que els pobles homenatgen els seus avantpassats que s'han distingit per fets altruistes en

bé de la societat. Alguns amb relació molt directa, altres d'una manera indirecta, mitjançant vincles familiars o contactes esporàdics. Aquest seria el cas del nostre biografat, mossèn Antoni Malats i Gallés, poeta i músic, no resident a Llançà però molt vinculat a la població per part del seu germà Josep, secretari de l'Ajuntament per espai de setze anys i que després, ja jubilat, restà a la vila fins a la seva mort.

El mossèn fou un home poc viatger, segons m'ha informat el seu nebot, el pintor Josep Malats i Marbà, llançanenc des de molt jove. Rarament venia l'oncle, diu, a veure els parents, si no era per alguna celebració familiar, o per oficiar en algun bateig o casament. Ell residia a Barcelona i es comunicava amb els familiars per carta, segons costum d'aquells anys, o bé enviant un poema per Nadal, o als seus nebots en ocasió de la primera comunió o algun aniversari.

Mossèn Antoni va néixer a Castellterçol l'any 1894 i va morir a Barcelona el 1982. Estudià al Seminari de Vic, lloc i estudis ben adients per despertar en un jove els seus dots de poeta i músic. Llavors, en els seminaris s'estudiava molt la música i, qui estava dotat per a aquest art, fàcilment excel·lia tocant el piano o fent composicions. De molt jove es donà a conèixer també com a poeta, amb alguns premis guanyats. Ja ordenat sacerdot, tingué càrrecs pastorals a Rubí, Súria i Igualada, a més d'altres llocs. Més endavant s'establí a Barcelona on va ser organista de la parròquia de Jesús de Gràcia i s'especialitzà en música sagrada. Abans de la Guerra Civil fou consiliari de moviments de joventut, especialment de la Federació de Joves Cristians de Catalunya. El 1936 fou perseguit i s'establí a San Martín de Unx (Navarra). Acabada la Guerra Civil tornà a Barcelona i fou organista de diverses parròquies. També, professor de religió a l'Institut Tècnic de Sarrià. En aquesta època fou quan més es dedicà a la composició musical: goigs, cants litúrgics, misses i cançons religioses, amb lletra i música pròpies.

Com a poeta excel·lí, segons alguns crítics, amb un ric lèxic i fou especialista en ritmes i composicions ben difícils. L'any 1977 aconseguí reunir els seus poemes

VICENÇ PUMAREDA

El llibre de poemes, editat pocs anys abans de la seva mort.

Mn. Antoni Malats,
administrant el baptisme.

en un llibre, curosament editat, titulat *Garba d'or*. Aquí hi ha els versos dedicats a la família, en ocasió de primeres comunions, casaments o aniversaris. També n'hi ha de dedicats a amics o feligresos dels llocs on havia exercit el seu ministeri sacerdotal. És un llibre de 517 pàgines, editat per Rafael Dalmau, de Barcelona, del qual en pogué gaudir el mossèn durant els cinc anys abans de la seva mort.

En l'obra poeticomusical de mossèn Malats hi trobem, relacionats amb Llançà, els *Goigs a sant Vicenç*, patró de la vila, amb lletra i música seves. Per la meua part, he de confessar que no sóc poeta ni músic per poder fer un estudi crític de l'obra. Només puc dir que són uns goigs per cantar a quatre veus, cosa no gaire freqüent en aquest tipus de composicions, normalment melodies senzilles per cantar tot el poble. L'encàrrec el degué fer el senyor rector de Llançà, comunicant-s'hi per carta o aprofitant alguna de les escasses visites que féu a la família. La lletra, molt ben aconseguida, presenta una tornada,

que ja coneixem bé, que diu així: "Sant Vicenç que amb viu deliri / per patró ens plau invocar,/ amb la palma del martiri / protegiu els de Llançà". En l'edició dels goigs no hi ha ni data ni lloc d'edició, només hi consta l'autor de lletra i música. També es troben, aquests goigs, en el llibre *Garba d'or*.

Finalment, vull esmentar una altra obra musical del mateix autor. Es tracta d'una *Missa* per cantar-la el poble o bé algun cor parroquial. Ben segur que la compongué en la dècada dels seixanta, acabat el Concili Vaticà II, en què es va deixar de banda el cant gregorià i els compositors de música sacra empraren altres tipus de músiques per cantar-les en la llengua del poble. Mossèn Malats respongué així a la crida que es féu en aquest sentit. Aquesta *Missa* va ser cantada pel Cor Parroquial i ara la canta la Coral Palandriu.

Aquest és el llegat que tenim a Llançà de mossèn Antoni Malats, músic i poeta, vinculat a Llançà per vincles familiars.

■ Camps de treball de Llançà 2004

ESTHER SÁNCHEZ GARRIGA

Tots i cadascun de nosaltres recordem l'adolescència com una etapa molt especial de la vida. Per a la gran majoria ha suposat un moment d'efervescència interna, on les contradiccions i confrontacions personals ens han ajudat a formar-nos com a individus adults. Hem evolucionat tot utilitzant allò que en diuen criteri propi. Hem après a caminar al costat d'algú i no, com abans, recolzant-nos-hi. Senzillament, com en una metamorfosi, hem anat configurant-nos i apropant-nos a l'estat adult.

Sens dubte, per als professionals de l'educació deu ser aquesta etapa una de les més enriquidores, tot i que la sensació d'èxit o fracàs es deu viure més marcadament. Per sort no els manca, als docents, voluntat i fe en el futur. Carregats de consells, suggeriments i advertències, s'esforcen a mostrar noves maneres de veure la vida. Llur presència i constància aporta confiança i seguretat als joves. Amb aquesta filosofia i carregats d'il·lusió, sorgeixen els Camps de Treball Llançà 2004, en els quals vàrem voler ajuntar dues formes d'energia: la de la joventut i la de la natura. Així aconseguiríem un resultat exitós.

Un camp de treball és una activitat que es proposa des del Servei Territorial de Joventut de la Generalitat. S'ofereix al jovent la possibilitat de con- viure amb altres nois i noies, alhora que realitzen

tasques de millora i conservació del patrimoni cultural i natural del municipi. Joves procedents de tot Catalunya varen inscriure's als Camps de Treball de Llançà. Els van escollir entre altres opcions perquè els trobaven molt interessants pel que fa a continguts i a més perquè s'ubicaven en un lloc privilegiat de la Costa Brava. Les edats dels participants eren compreses entre els 15 i els 17 anys. L'estada fou de quinze dies per camp i va durar tot el mes de juliol. Molts d'aquests nois i noies comentaven que anar de colònies, ja ho havien fet durant molts anys i que ara volien canviar, fer quelcom diferent, enriquidor per a la comunitat. Era una manera de recuperar part de l'herència cultural i contribuir a la millora del medi ambient.

Els camps de treball, subvencionats parcialment per la Generalitat, es van fer viables a partir d'un projecte de treball realitzat per l'Ajuntament de Llançà i per l'aportació d'un equip de professionals del lleure, un director i un grup de monitors, procedents de l'Associació de Minyons Escoltes de Girona. El projecte de treball consistí, d'una banda, en la recollida de brossa vegetal i la millora d'alguns trams del GR 11 i GR 92 (és a dir, el camí de Sant Pere de Rodes i el camí de Ronda), i per l'altra, en la realització d'uns faristols informatius relatius al recorregut submarí de la platja de Sant Jordi (amb la qual cosa es recu-

Al camí de Sant Pere de Rodes.

perava un treball que l'Escola de Natura de Llançà havia fet l'any 1990). La valoració global de les tres parts –ajuntament, minyons escoltes i grup de participants– fou molt positiva, fet que anima a voler repetir l'experiència el 2005.

Amb nerviosisme i expectació es va viure el moment de l'arribada dels participants. Les presentacions i els jocs de coneixença varen permetre un primer contacte entre els joves. Després van fer la tradicional descoberta de l'entorn explorant el poble. Assolit aquest primer objectiu, en calia un altre: convèncer-los de la importància que tenien les tasques a realitzar. Que s'adonessin que llur aportació seria quelcom valorat, que els faria sentir orgullosos i que ho haurien aconseguit amb el treball en equip. Sobre aquesta base, anaren obrint-se portes a l'amistat, s'aprengueren noves maneres de pensar i actuar i s'establiren llaços de germanor entre ells.

L'horari de treball era de les nou a la una. Els participants estaven dividits en quatre grups, amb destinacions diferents. El desplaçament es feia a peu i calia portar les eines de treball. La utilització del barret i la crema solar es féu imprescindible. No totes les tasques foren igual de populars, però gràcies al sistema rotatiu ho acceptaren com a just. Tots els grups havien de passar per

totes les feines. En un tres i no res, aquells nois i noies, que inicialment havien format part d'una llista, varen passar a tenir un aspecte físic i, poc després, s'havien convertit en persones entranyables. I sense adonar-se'n va arribar el dia de l'a-déu.

Molt emocionats, intercanviant adreces, abraçant-se els uns als altres, van acomiadar-se amb nostàlgia i amb l'esperança de veure's novament. L'atmosfera estava carregada de sentiment. Havia estat una convivència enriquidora i el treball de camp havia permès el naixement d'una sòlida amistat. En resum, quinze dies intensos. Entre tots, joves i educadors, havíem compartit i après a convida. El nostre respecte per la natura i pels altres augmentà. I tots junts havíem sentit que aportàvem quelcom positiu al municipi.

Sens dubte, un èxit per a tots i en tots els sentits.

ESTHER SANCHEZ

ESTHER SANCHEZ

*Grup de treball de la segona quinzena.
A baix, rètol explicatiu a l'Argilera.*

Aquells vells oficis extingits (XIV)

El marbrista, ofici i art

MIQUEL FA

És una cosa vella.

El pare d'en Guillem va fer algun violí i això, que és curiós i extraordinari, ens fa conèixer que aquell home era hàbil, traçut i artista.

El fill, el noi Duran, ho va heretar. Segur.

* * *

Després de la guerra, les coses van ser complicades per a tothom.

Les mancances i les tribulacions; malament rai.

Ell, en Guillem, no va quedar-se amb els braços plegats. No s'agemolí.

De feines, en tingué.

Les coses sí que anaven de mal borràs i la gent ho havia d'assumir; s'havia de resignar, si us plau per força.

Les feines... ah! les feines.

Poques o cap; feixugues i sense estímul.

Tot i així, amb aquest panorama, ell, força agosarat, va muntar un taller, un obrador, per treballar el marbre. Ho féu després de preparar-se a bastament.

La pedra, moure-la, desbastar-la i polir-la.

Que no es trenqui.

Fer-ho, tot això, sota teulat i essent independent, eren condicions que l'incitaven i que l'entusiasaven. Li anaven prou bé.

Làpides i complements per a la construcció, lleixes i més coses, per a la cuina i el bany.

Les perspectives l'animaven. Hi hauria mercat.

I... va ser marbrista.

Ho havia escollit. S'ho havia rumiat. Ho havia decidit.

* * *

(En Guillem és gent de poble.

És un llibre obert.

Els escacs, les sardanes i, sobretot, les escultures, esveltes i gràcils, que tenen un deix de Giacometti. Un deix en la distància, emperò vàlid.

Encara que...

Aquests són trets particulars que ara, ara mateix, aquí en la frase curta, no pertocuen.

El marbre, la pedra blanca, viada de blau o gris, dura i difícil, ens fa de guia.

És l'hora del marbrista.)

* * *

Les làpides.

Els carrats i el poliment.

El dibuix i esculpir-lo. Més que res, esculpir-lo.

L'epitafi. Les inscripcions sepulcrales. Les lletres, boniques i llegidores, s'havien de fer gravant-les o en relleu.

La feina pacient i lenta.

Allò... ho feia! Era seu! Propi!

Les làpides que hi són, del cementiri de Llançà, i que hi ha al de Vilajuïga, i en altres cementiris també, en són testimonis.

*

Calia entusiasme i voluntat per anar fent.

S'ho valia.

Intenció, esperit i caràcter. Saber i voler.

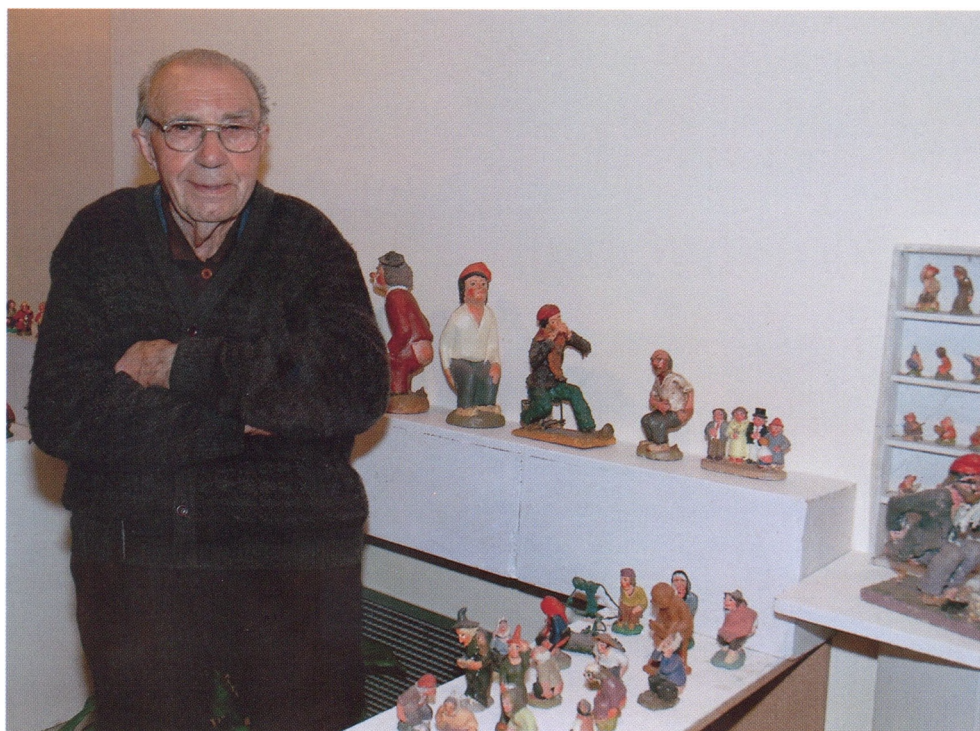
Calien forces i amarar-les amb suors i paciència.

*

El taller.

Una estança a pla de carrer, adequada.

La porta vidriada. Porta finestral que es tancava amb unes ventalles.

VICENÇ PUMAREDA

Guillem Duran, el passat Nadal, va presentar una exposició dels seus caganers de pessebre.

Els vidres, quasi opacs.
 Els marbres, les eines i els trastos ho abarrotaven.
 L'embaràs més gros: la polidora xerrac.
 La maceta, el martell i el martell petitó.
 El burí, el punxó i l'escarpra.
 Les ulleres de protecció i la careta o el mocador,
 per tapar-se el nas i la boca.
 La pols. La pols.
 I, tot plegat.
 Treballar la pedra; era dura la feina.
 Fer els contorns i afinar les peces.
 I... què sé jo.
 Picar, martellejar sobre el dibuix.
 La sensibilitat.
 I la destresa.
 Fins un satisfactori, ja està!

*

Tal com ell ho volia i se'n feia tossut, la feina, l'obrador, lluny del domicili; més o menys, però separat. Condió acèrrima.
 Que el trajecte, que l'anar i el venir esdevinguessin un camí de vinculació.

La gent, els amics, tothom; que se'ls trobés de sobte.
 El poble: viure'l.
 Viure'l.
 Coses d'en Guillem.

*

Dia a dia.
 S'esmunyia el temps, s'esmunyia la particular història.

*

Després...
 Després el marbrista posà les ventalles i tancà la porta.
 Ell...
 Se'n va a casa.
 Gent que troba i algú que l'atura.
 La trobada i la xerrada.
 Llampega a ponent i les orenetes fan giragonses.
 S'ha fet tard.

Entrevista a Isaac Viñales Marés, pilot de motociclisme

CARLES MOLINS

■ Velocitat al límit

Ara coneixerem amb més profunditat i perspectiva un noi llançanenc, l'Isaac Viñales. Nascut l'any 1993, destaca pel fet de practicar el motociclisme de velocitat –un esport no gaire corrent entre el nostre jovent, més avesat al futbol o al bàsquet– i pel seu caràcter senzill i amable. Enguany va ser guardonat amb la Llança de Coure, premi que representa un sincer i just reconeixement als èxits esportius d'aquest xicot d'onze anys, en un medi tan selectiu i difícil com el motociclisme d'alta competició. Estudia ara 6è d'Educació Primària, al col·legi del nostre poble.

Isaac Viñales, un esportista singular de Llançà.

• **Quan i com sorgeix la teva afició pel motociclisme i en quin moment et decideixes a practicar-lo de manera seriosa i oficial?**

– De petit, amb quatre o cinc anys, tenia un tricicle de motor amb bateria. Més endavant, els meus pares em portaven a córrer en circuits de motocross i, a partir d'aquestes experiències, vaig demanar poder començar a competir.

• **Alguna persona del teu entorn pròxim va resultar determinant a l'hora de decidir-te a practicar aquest esport?**

– El meu pare. És el que em fa d'entrenador i m'acompanya a tot arreu. Al començament, fins i tot em feia de mecànic.

• **Algun ídol personal?**

– Dels pilots de casa nostra, el que més m'agrada és Dani Pedrosa. Dels internacionals, m'agrada moltíssim la forma de pilotar de Valentino Rossi.

• **Què és el que més t'agrada fer en el teu temps lliure, després del motociclisme?**

– Practicar el futbol, sobretot a l'escola. Sovint vaig a veure jugar els meus companys al camp.

• **Fes-nos un petit resum de la teva trajectòria esportiva.**

– Vaig començar a anar amb *pocket*, després d'haver-ne après a la Salanca. Era un campionat provincial. Als 6 anys, vaig començar a córrer al Campionat de Catalunya, en la categoria Promo Metrakit 50 cc; després vaig passar a la categoria Promo Metrakit 70 cc, prototips de competició amb les rodes més petites. Mentre corria a la categoria de Metrakit 50 cc, vaig guanyar una beca que em va possibilitar córrer el Campionat d'Espanya. Llavors tenia deu anys. L'any següent, vaig córrer el Campionat de Catalunya Metrakit 70 cc i el d'Espanya Mini GP 50 cc. Va ser molt dur, però vaig guanyar ambdues competicions. Actualment, he decidit de córrer el Campionat Open RACC, que patrocina la Federació Catalana de Motociclisme i que és de gran prestigi.

JOSEP M. PAMIES

En plena cursa.

- **Algun record especial, alguna anècdota?**

- Recordo una cursa que corria a Tarragona. Anava en primer lloc i, quan faltava només l'última volta, em vaig quedar sense gasolina al dipòsit.

- **Quines impressions tens quan condueixes a alta velocitat?**

- Quan obro gas a la sortida d'un revolt, em diverteixo molt, però cal estar atent i controlar les rodes, que a vegades derrapen.

- **Alguna experiència victoriosa especial, digna de comentar...**

- Recordo amb especial il·lusió quan vaig quedar campió de Catalunya, a Empuriabrava, en la categoria Metrakit 70cc.

- **I la major decepció?**

- Al circuit de Cartagena. Seguia el primer i, quan era a punt d'avançar-lo, vaig caure per terra.

- **Cobrir les curses d'un campionat estatal deu comportar moltes despeses. Com es finança una carrera esportiva com la teva?**

- Efectivament, és un esport molt car i arriba un moment que la família no el pot costejar. Llavors, l'única forma és l'obtenció d'una de les beques que

atorguen les cases comercials del sector (RACC, Caja de Madrid, Repsol, Derbi...) i córrer les copes de promoció.

- **La preparació física és sempre important. Com prepares el teu cos i la teva ment?**

- Vaig al gimnàs, ja que en córrer amb moto de rodes grosses es nota molt la diferència de pes i costa molt més de dominar.

- **I el risc o, si vols, les mesures de seguretat?**

- A qualsevol nivell és obligatori l'ús de l'equip reglamentat per les federacions. Es tracta d'un equip estàndard que inclou el casc, l'espallera, els guants, les genolleres i el vestit o granota de competició.

- **Tens algun circuit predilecte?**

- M'agrada molt especialment el de Xest, a València, encara que a qualsevol m'hi sento a gust.

- **Potser és agosarat, però... quines són les teves fites o objectius pels propers anys?**

- Estic intentant guanyar l'Open RACC 70 cc, amb una Derbi ja amb rodes grosses. Més endavant, voldria córrer en la categoria Gran Premi 125 cc, en l'àmbit català i després estatal.

- T'absorbeix molt de temps?

– Moltíssim. Tant els meus pares com jo hem de viatjar molt sovint els caps de setmana per poder seguir la competició.

Sembla clar que l'Isaac es troba immers en un projecte engrescador i davant d'un repte important, amb tot el que comporta de creixement personal,

autocontrol i superació constant, tant tècnic com humà. Tot i la seva edat, en sentir les seves respostes, em fa la impressió que coneix bé el gran nombre de dificultats que haurà de superar, però que té una voluntat ferma i decidida. Sap mantenir la postura d'optimisme i confiança que caracteritza els campions. Des d'aquí li desitgem tota la sort del món i li adreçem un missatge d'ànim per tal que no defalleixi en la conquesta dels seus propòsits.

ARXIU

Dalt del podi dels vencedors.

tres en una

■ A totes les mares

Quantes vegades he pensat en tu, mare? Quantes vegades he estat incapaç d'entendre el teu esforç desmesurat per aportar-nos el benestar que tots els adults en potència necessitem? És clar, se suposa que tu, com totes les mares, ja tenies el patró ben assumit i entès. Quina mare haguessis estat si no?

Estimar-me, educar-me, vestir-me, alimentar-me, forma part del rol. Què m'ha passat? He hagut de ser també jo mare per entendre-ho tot. Per entendre i trobar resposta a totes les preguntes que segurament ni tan sols mai m'hagués plantejat. Una mare pateix, una mare estima sense condicions i continuarà estimant fins als darrers dies de la seva vida. Un fill és un fill. No solem demanar gaire a canvi. La majoria de vegades, fins i tot res. El millor regal per a elles? La salut dels seus, una mirada amb tendresa, una abraçada... Que poc que costa, oi? Realment és barat per a una persona que sempre hi és.

Amics, tots teniu una mare. Un dia, vosaltres vau ser un bell premi per a ella. El vostre naixement l'ompli de felicitat. Ara que us heu fet grans, penseu-hi. Dediqueu-li una estona. Potser tampoc entredreu això fins que sigueu pares, però si d'una cosa estic segura és que més val tard que mai.

L'amor, ja no només de mares i pares a fills, és quelcom indispensable. Tot ésser humà el necessita. Demostreu-lo sempre que pugueu: us aportarà un immens benestar.

Núria Escarpanter Olivet

■ Viure és tabú

Que la mort i algunes malalties són tabú, això ho sabem tots. Eufemismes com ara defunció, decés, traspàs, passar a millor vida o llarga malaltia, ens ho confirmen cada dia.

Fa poc, una persona progressista, lliurepensadora i, a sobre, dona, em va dir: "Viure és tabú", i per uns instants em va descol·locar. Ràpidament, i en quatre paraules creuades, ens vam entendre. Ser solter, separat o divorciat està mal vist, i encara més si ets dona. Passar-s'ho massa bé o gaudir del màxim de plaers de la vida, sense molestar ningú, és envejat pels qui duen una vida mediocre, rutinària i, en definitiva, buida d'il·lusions, al·licients, fites personals i professionals, somnis... Maleïda enveja!

Mig món es riu de l'altre mig i la hipocresia passa de puntetes, imperceptible, amagada rere la màscara dels actors i actrius que formem part del repertori d'aquesta pel·lícula o obra de teatre que és la vida. Altra cosa és la qualitat innata dels humans: la curiositat. Ens fixem massa en el que fan els nostres veïns, amics i societat en conjunt, i són molts els que actuen per simpatia i copien el que fa la resta.

Vivim en una societat materialista i lliurada al consum, quan a la vida el realment important és tot allò que no es pot comprar: els sentiments, les emocions, l'amistat, la companyonia, la lleialtat, l'amor, l'alegria, l'humor, la sinceritat... Confio que deixarem aquest món millor de com ens el vam trobar en néixer, vull confiar-hi.

Sembla que es perden els valors i des que visc a l'Empordà –potser perquè a Barcelona tothom va més a la seva– detesto que em girin el cap per tal de no saludar-me o que algú canviï de vorera per evitar-me. Quin mal els he fet? No deu ser que prejudgem massa sovint per la imatge que projectem i mirem massa poc l'interior de les persones? No som dones o homes; som, tots, persones. I cal que ens respectem, ens compreguem i visquem en harmonia. Provem-ho cada dia.

Montse Tardiu

■ No cal esperar a demà

Sempre he pensat que la vida val la pena viure-la des del primer moment que tenim ús de raó. És clar que aquest *sempre*, per a mi, va començar força més tard, quan ja moltes coses se m'havien esmunyit entre somnis mai realitzats.

No s'hi val aquell pensament de ja ho faré més endavant. El futur és avui i no sabem si canviarem nosaltres o canviarà el nostre entorn. Podem tenir també el dubte de si demà hi serem o si la mort ens haurà atrapat en qualsevol racó. No és pessimisme, creieu-me. És tocar de peus a terra.

L'ésser humà, per naturalesa, necessita tenir perspectives reals de felicitat, ni que siguin intangibles i inconscients. És per això que cal no desapropiar cap oportunitat per alimentar el nostre ego amb aquelles petites coses que, sense fer mal a altri, ens ompliran d'energia encara que no ens ho sembli.

No anar a treballar l'hort una tarda i sortir a passejar amb la dona, pot esdevenir una càrrega d'energia per a tots dos.

No rentar els vidres avui i anar al cine amb el marit, pot ser molt engrescador.

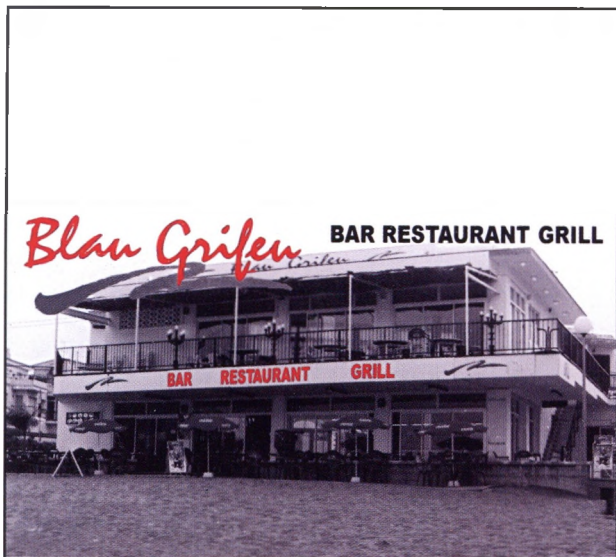
Posar-nos aquella peça de roba que guardàvem per als diumenges un dia qualsevol per anar al mercat, tindrà un atractiu especial.

Deixar l'herba del jardí un dia més i llegir aquell llibre que fa temps que tenim a mitges, ens omplirà de relaxació.

Hi ha moltes i moltes coses, petites quasi totes, que podem fer per aportar al nostre orgull més recòndit unes gotes de frescor regeneradora, de saba nova.

Proveu-ho. No hi perdreu res. Jo ho faig i funciona.

Antoni Godoy i Tomàs

Blau Grifeu BAR RESTAURANT GRILL

Platja de Grifeu
 Apartat de Correus 232
 Tel. 972 38 07 18
 17490 LLANÇÀ

CARNISSERIA...

C/ Major, 7
 Tel. 972 38 01 02
 LLANÇÀ

Josep

RAFARI

XARCUTERIA...

CARNS DE
 L'EMPORDA

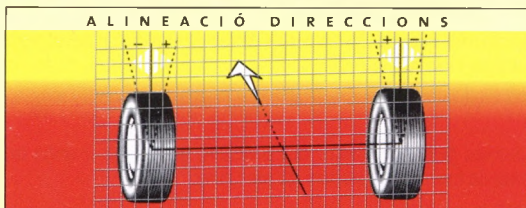
PRODUCTES ARTESANS...

AUTO LLANÇÀ S.L.

ALINEACIÓ, EQUILIBRAT, FRENÒMETRE, PRE-ITV

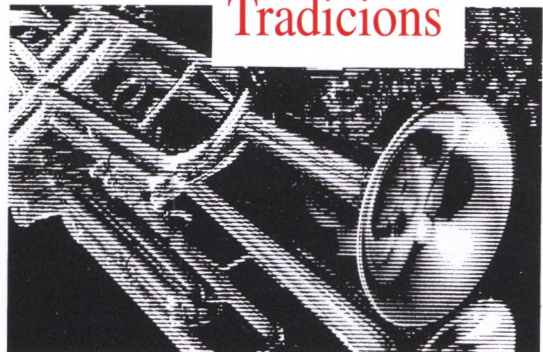
PNEUMATICS

PNEUS - TIRES

OFERTES MENSUALS
 TEL. 972 12 06 75

Amb la
 Cultura
 i les
 Tradicions

Llançà

Av. Reina Fabiola, 2 – Av. Pau Casals, 13
 LLANÇÀ

■ *La immigració francesa del segle XVII a Llançà (III)*

ARNALD PLUJÀ

En aquest tercer i darrer capítol dedicat a la immigració francesa del segle XVII tractarem quinze nous personatges establerts a Llançà, amb alguns cognoms que encara avui perduren. Tots ells treballaven a jornal per als grans propietaris locals, bé menant les terres o bé de pastors. Pel que fa a l'estat civil, predominen els solters, però destaquen alguns joves francesos que deixen la muller i els fills a França, en espera de tenir casa o diners per portar tota la família. És curiós observar que part dels nouvinguts que arribaren a Llançà al mateix mes de l'enquesta ja havien trobat feina entre els pagesos de la vila. Per primera vegada apareixen dues citacions de la província d'Espanya per situar la vila de Llançà, ja que anteriorment només s'esmentava la província de Catalunya.

Joan Tragueyra

“Jo me dic Joan Tragueyra i sóc de la ciutat de Lli del bisbat d'Albi del regne de França i tinc vint-i-vuit anys i sóc treballador i visc de mon treball seguint lo jornal hi ha onze anys que residesc en la província de Catalunya i en tot aquest temps he estat en lo lloc de Vilajuïga i en la vila de Llançà i tinc un germà casat en la vila de Roses i sóc fadrí solter i no tinc ninguna cosa sinó la caixa que porto en la eskena.”

Pasqual Guardia

“Jo me dic Pasqual Guardia i sóc natural del regne de França del lloc de Pusach del bisbat de Tarba i tinc cinquanta cinc anys poc més o manco i visc de mon treball hi ha més de quaranta anys queestic i habito en la província de Catalunya, tots los quals he passat en lo lloc de Garriguella i la vila de Llançà i tinc un cosí germà francès que habita en lo lloc de Rabós lo qual es fadrí i jo sóc viuado i no tinc ningun fill ni filla i no tinc cosa alguna.”

Andreu Coll

“Jo me anomeno Andreu Coll i sóc natural del lloc de Caltra del bisbat de Pamiers del regne de França i tinc trenta cinc anys poc més o manco i mon ofici es treballador i visc de mon treball anant per los amos, hi ha alguns sis mesos queestic en la província de Catalunya i per mosso en la present vila de Llançà i tinc mon pare i mon germà que també treballen en la present vila de Llançà i sóc casat en França i tinc fill i no tinc ninguna casa o hisenda ni demés.”

Joan Caltré

“Jo me dic Joan Caltré i sóc natural del lloc de l'Avellanet del bisbat de Mirapeix del regne de França i tinc cinquanta cinc anys, mon ofici es treballador i visc de mon treball anant a jornal hi ha dos mesos que residesc en la província de Catalunya i tinc dos cosins en la mateixa vila de Llançà que també són treballadors y soc casat en França i tinc fills i no tinc ninguna casa ni hisenda, ni cabals, ni diners i això és la veritat.”

Joan Lluís Prats

“Jo me dic Joan Lluís Prats i sóc natural del lloc de Lluirat del bisbat de Mirapeix del regne de França i tinc setze anys i mon ofici es treballar i visc de mon treball anant a jornal, hi ha dos mesos queestic en la província de Catalunya en la qual tinc un germà carnal i sóc fadrí solter i no tinc ninguna cosa i això es la veritat.”

Joan Teixidor

“Jo me dic Joan Teixidor i sóc natural de Villafranca de Pelligorre del mateix bisbat i tinc trenta anys i sóc treballador i visc de mon treball hi ha dotze anys que visc en la província de Catalunya i cinc en la present vila de Llançà i los demés en la vila de Peralada i no tinc ningun parent en dita província sinó mon pare que està en la vila de Peralada lo qual es casat en França i no tinc ninguna casa ni hisenda, ni diner contant i això és la veritat.”

Pere Bac

“Jo me dic Pere Bac i sóc natural de la ciutat de Albi del regne de França i tinc quaranta anys i sóc treballador i pescador i visc de mon treball hi ha vint anys que sóc en la província de Catalunya los quals he passat en diferents llocs i viles i la major part en la present vila de Llançà i sóc fadrí solter i no tinc ningun parent ni tampoc ninguna cosa.”

Antoni Dufra

“Jo me anomeno Antoni Dufra i sóc natural del lloc de Pussac del bisbat de Tarba de Bigorra i tinc trenta cinc anys i mon ofici es treballador i visc de mon treball anant a jornal amb los amos hi ha alguns cinc anys que sóc en la província de Catalunya i en dit temps he residit en lo lloc de Garriguella i en la present vila de Llançà i sóc casat en França i tinc un minyó i no tinc ninguna casa ni cabal ni hisenda i això és la veritat.”

Ramon Galguei

“Jo me dic Ramon Galguei i sóc natural del lloc de Vilafranca del bisbat de Rodés del regne de França i tinc trenta vuit anys i sóc treballador i visc de mon treball amb los amos hi ha dos anys que sóc vingut de França en la província de Catalunya i no tinc ningun parent en la província i sóc casat en França i no tinc ninguna cosa, ni hisenda ni cabal.”

Andreu Comas

“Jo me dic Andreu Comas i sóc natural del regne de França d'un lloc que es diu Lluch del bisbat de Sant Flor i tinc vint anys i mon ofici es treballador i visc seguint lo jornal amb los amos hi ha quinze dies que he arribat de França i sóc fadrí solter i no tinc ningun parent en la província de Espanya i no tinc ninguna cosa sinó la roba que apporto i això és la veritat.”

Joan Falgueres

“Jo me dic Joan Falgueres i sóc natural del lloc de Cusellas del bisbat de Sant Lluç del regne de França i tinc vint-i-dos anys i sóc treballador i visc de mon treball seguint los amos i sols fa tres setmanes que sóc vingut de França en la província de Espanya i dit temps lo he passat en la vila de Llançà en la qual treballo i sóc fadrí solter i no tinc ningun parent ni cosa alguna.”

Antoni Debes

“Jo me dic Antoni Debes i sóc natural del lloc de la Saluesat del bisbat de Rodés del regne de França i tinc trenta cinc anys hi ha deu anys que residesc a la província de Catalunya i en diferents llocs de aquella i cinc en la present vila de Llançà i no tinc ningun parent en dita província i sóc fadrí solter i no tinc fill ni filla ni menos casa alguna ni hisenda i sols tinc la roba que porto en la esquena.”

Pere Combelles

“Jo me dic Pere Combelles i sóc natural del lloc de Vilanova del bisbat de Pamiers del regne de França i mon ofici és treballador i visc seguint los amos hi ha setze anys que sóc en la província de Catalunya los quals he passat en la vila de Llançà i sóc mossò de Vicens Compta Vila i sóc fadrí solter i tinc tres germans en la província y dos són casats a Girona i los francesos me sostragueren los béns i no tinc altra cosa que la roba que apporto.”

Joan Corral

“Jo me dic Joan Corral i sóc natural del regne de França i no se de quin lloc ni de quin bisbat i quant era molt petit me aportaren en la província de Espanya i tinc quaranta anys i sóc pastor de bestiar menut i visc de la soldada que guanyo i de la vida que me fan los amos hi ha més de tren-

ta anys que sóc en dita província i los he passat en la vila de Llançà i sóc fadrí solter i no tinc fill ni filla, ni cap parent ni menos tinc ninguna casa, ni cabal i això es la veritat.”

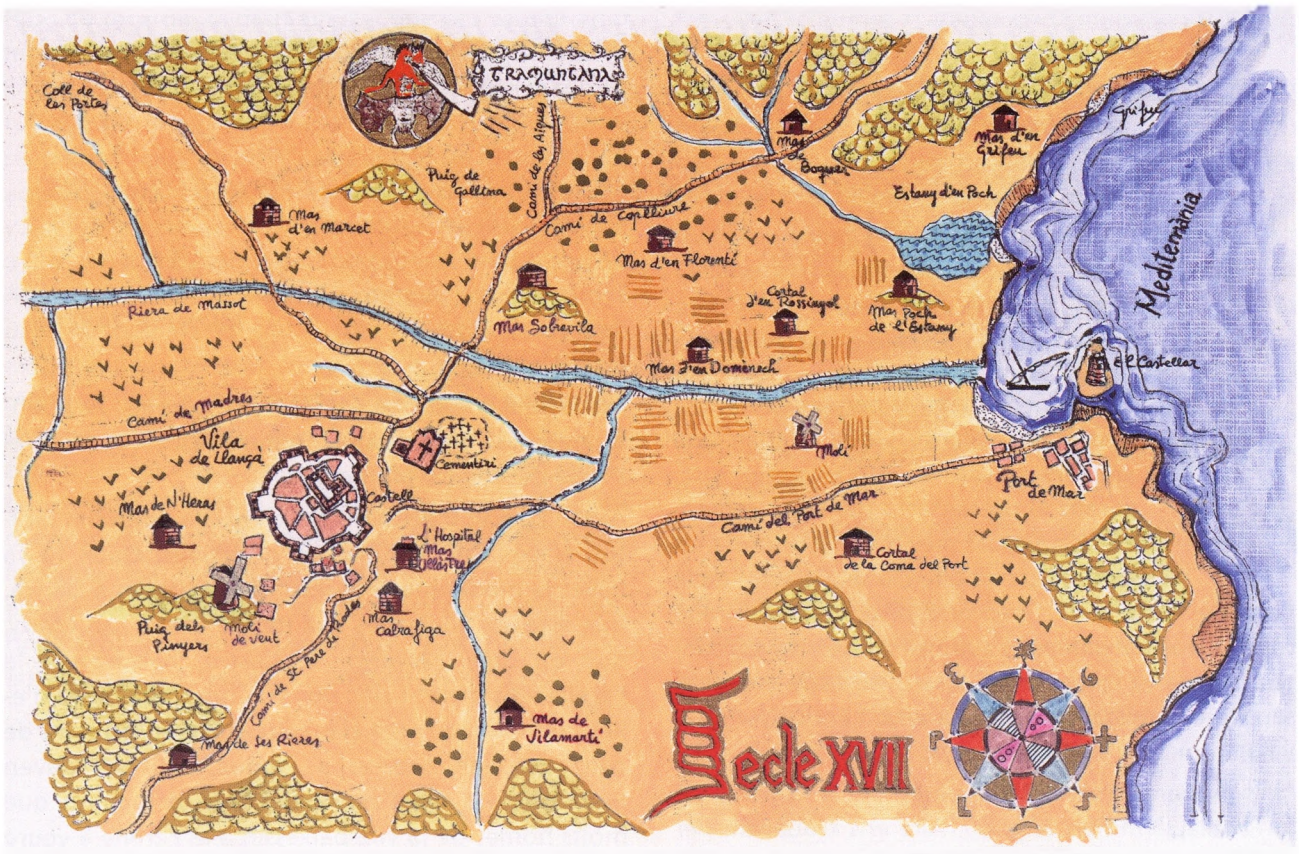
Joan Darrés

“Jo me dic Joan Darrés i sóc natural del lloc de Franis del bisbat de Carcassona del regne de França i tinc trenta cinc anys i sóc treballador i ajudo a guardar i pasturar les ovelles d'en Parés pagès de la parròquia de Llançà i visc de mon treball i de la vida que me fa mon amo, hi ha vint anys que sóc en la província de Catalunya i no tinc ningun parent en dita província, sóc fadrí solter i no tinc ninguna cosa.”

Relació alfabètica dels francesos residents a Llançà al segle XVII

(resum dels tres capítols de Farella dedicats a aquesta emigració)

Alaus, Antoni	propietari
Bac, Pere	jornaler
Bonora, Duran	jornaler
Bosch, Joan	jornaler
Bruanya, Joan	propietari
Brucjol, Joan	sabater
Cadres, Antoni	propietari
Caltré, Joan	jornaler
Caner, Bernat	jornaler
Carles, Joan	jornaler
Casanyes, Bernat	barriler
Casavall, Bernat	jornaler
Català, Antoni	jornaler
Coll, Andreu	jornaler
Comas, Andreu	jornaler
Combelles, Pere	jornaler
Condom, Antoni	jornaler
Corral, Joan	pastor
Dalgas, Bernat	ferrer
Darrés, Joan	pastor
Debes, Antoni	jornaler
Dellers, Joan	jornaler
Densalat, Arnau	jornaler
Dufra, Antoni	jornaler
Estrada, Bernat	pastor
Falgueres, Joan	jornaler
Felip, Joan	jornaler
Freixach, Joan	ferrer
Fut, Lluch	jornaler
Galguei, Ramon	jornaler
Gaso, Antoni	jornaler
Guardia, Pasqual	jornaler
Lafarga, Antoni	jornaler
Pena, Jaume	jornaler
Planya, Antoni	jornaler

RAFAEL BORRÀS

Llançà al segle XVII, segons una pintura idealitzada de Rafael Borràs, feta a partir d'un dibuix de l'autor, en base a la informació dels capbreus de la capellania de Llançà i de Sant Pere de Rodes, en l'esmentada centúria.

- Pons, Joan . . . . . jornaler
- Prat, Joan-Lluís. . . . . jornaler
- Salvat, Antoni . . . . . jornaler
- Targevayra, Pere . . . . . jornaler
- Tartera, Sisart . . . . . mestre de cases
- Teixidor, Joan . . . . . jornaler
- Tolsanes, Joan-Miquel . . . . . hisendat
- Tragueyra, Joan . . . . . jornaler
- Vergés, Joan . . . . . ferrer
- Vidal, Ramon. . . . . jornaler

Finalment, podríem afegir-hi altres francesos residents a Llançà de molt temps enrere, o bé del segle

XVIII, i per tant no citats en aquesta relació, com serien els casos dels Pacareu o Pacreu (en realitat una deformació o variant del mateix cognom), Reig, Garriga, Boher o Boer, Gros, Negre, Serra, Boris, Casadevall (derivat de Casavall) i Causa (procedents d'una branca del mas d'en Causa de la muntanya de Pení, al terme de Roses). Altres francesos de la mateixa època empadronats a la Selva de Mar, i possiblement amb branques posteriors que arrelarien a Llançà, serien els Carreras, Jofre, Pons, Garriga i Giralt, mentre que a Cadaqués trobaríem cognoms francesos també estesos a Llançà, com són els Pau, Imbert i Camps.

■ *Elvira Farreras: “D’històries de la Farella en tenim moltes. N’explicaré algunes de divertides”.*

Transcripció parcial del discurs de presentació del llibre Reculls, d’Enrica Heras

MONTSE TARDIU

Al març ens deixava per sempre Elvira Farreras i Valentí, vídua Gaspar, una senyora culta i entranyable que, durant la presentació del llibre esmentat, va arrencar més d’un somriure a les persones que omplien la sala d’actes de la Casa de Cultura. En memòria seva, doncs, *Farella* reproduceix, parcialment, algunes d’aquelles anècdotes. L’Elvira va començar la seva dissertació tot matissant que l’amistat que la unia amb l’Enrica comptava amb més de cinquanta anys:

“Les primeres trobades tingueren lloc a la platja de la Farella, a mitjan anys 40. Allà ens trobàvem per gaudir del bany. A la platja, l’Enrica acostumava a llegir un llibre sota el tendal que muntà el gran Pelaio. (...)”

La mare del meu marit era filla de la Selva de Mar. Per culpa de la fil·loxera, hagué de marxar a Barcelona. Però amb els anys anava recordant sempre el seu poble i va voler que el seu fill –el meu home– anés a la Selva a veure si podia recuperar alguna de les cases. Allà hi havia molts amics, com Fages de Climent, Tomàs Garcés i, al Port de la Selva, en Foix. (...)”

Va donar la casualitat que en aquells temps el pintor Joaquim Terruella –que Martínez Lozano qualifica d’insigne i mestre seu– era al port de Llançà, on pintava meravellosos paisatges. Ens va engrescar perquè hi anéssim. Vam llogar una casa al Port, petita però plena d’encant. Entre els amics de Joaquim Terruella hi havia en Lluís Calsina, en Narra, que va ser qui ens va acabar convencent de comprar-li unes vinyes que tenia a la Farella. Els Gaspar hi construïrem una caseta per anar-hi a passar el dia i guardar-hi els vestits de bany. Com que la vinya era vella, vam decidir plantar-hi pins, xiprers i eucaliptus. Tothom se’n va burlar i digueren: “Poc que aniran bé”. Doncs nosaltres fórem els primers que plantàrem aquests arbres. Tots els pronòstics van fallar, els arbres van anar de primera i, en veure l’èxit de les plantacions, en Miquel Mateu, que acabava de comprar la finca de Garbet,

va decidir imitar-nos i també plantà pins. Ara, cinquanta-cinc anys després, podeu veure com està el litoral de Llançà, ple de pins.

Amb l’Enrica, d’històries de la Farella en tenim moltes. N’explicaré algunes de divertides: Quan hi va haver la moda que vinguessin productores a Llançà, que estaven allotjades a la Residència, a can Marly, que en deien Alvarez de Castro, baixaven a la Farella vint o vint-i-cinc dones. Com que moltes d’elles no sabien què era el mar, portaven uns vestits de cotó que, en ficar-se a l’aigua, se’ls quedaven enganxats de mala manera. I això provocava que molts homes de la vila baixessin a la Farella a veure les dones com es banyaven i se’ls enganxaven els vestits de bany. Es va formar un escàndol de tal magnitud, que van haver de posar un guàrdia civil a sota d’una figuera, perquè procurés que els homes no baixessin a la platja.

Una altra història era que no sé per què hi havia cavalls a la vila, amb soldats, i baixaven a banyar-se a la Farella. Els soldats en entrar a l’aigua, es clavaven les garotes. Aleshores jo, proveïda d’estrís i pinces, els treia les punxes dels peus. Me’n vaig fer un tip i tots varen quedar contents i agraïts. (...)”

En una botiga de Llançà no tenien pernil dolç. Jo, per a la canalla petita, el trobava a faltar i li vaig proposar a la Quimeta que, quan anés a Figueres, en portés un. Va dubtar, però al final el va portar i l’endemà ja l’havia venut tot i estava encantada. Va ser el primer pernil dolç de Llançà. (...)”

Fèiem tertúlia amb els que passaven, que acostumaven a ser en Xapa, que vivia amb la seva dona en una barca mitjaneta que tenien al port, en Quimet Perolero, en Camilo, els Lorda, en Fortunet i en Deusedas, a qui en Terruella havia tret el motiu d’el Milratlles. Si feia tramuntana, el més natural era que marxés la llum, perquè els cables que portaven el corrent es creuaven. Llavors avisaven en Batllori, que baixava de la vila amb bicicleta i una canya molt llarga. Buscava els cables creuats, picava fort amb la canya i la llum tornava.

Haig de recordar la gran amistat que ens va unir amb mossèn Josep Benet i Cantó, que succeí a mossèn Francisco, que hi estigué poc temps i que havia substituït mossèn Trigàs, que va ser un gran rector castrense, militar, i que va venir just després de la guerra. En aquells temps, va avalar molts llançanencs que Franco volia represaliar per ser d'esquerrres. Va salvar la vida a molta gent. Era amic dels pescadors i molt trempat. Anava amb ells a pescar i cantava aquella cançó *Bésame, bésame mucho*, i tots ho recordaven amb molt d'humor. Mossèn Josep, per la seva part, va fer molt per Llançà. Va impulsar el bàsquet al poble, que hi tenia molta afició, i el va fer pujar de categoria i va aconseguir que el jugador madrileny Emiliano passés temporades a Llançà, animant l'equip. També va donar molt d'impuls a la cultura. Va fundar la revista *Miranda* i va instituir els premis de les Llances, que encara avui es donen a les persones que s'hagin distingit fent coses bones per Llançà. Va aconseguir que, entre altres, actuessin aquí Raimon i Martí i Pol. (...)

Per Llançà ha passat molta gent important com en Subías, en Puig de la Bellacasa, en Terruella, Martínez Lozano, Pozanco, Pere Calders, Josep Malats... Josep Palau Fabre, que és veí de Grifeu des de fa molts anys i que ha deixat les seves obres de Picasso i altres d'importants a Caldes d'Estrac, amb la qual ha donat lloc a la Fundació Palau. Martínez Lozano tingué més sort i té un bon record a la vila amb el seu museu. Ara, el més famós de Llançà és la concessió dels premis Gat Perich, gràcies a la feina de Fer, que aquest sí que fa força soroll. No vull acabar sense recalcar la generositat de la Fundació Germanes Saula-Palomer, que ha fet possible l'edició d'aquest llibre".

L'alcalde de Llançà, Pere Vila, agrai la intervenció d'Elvira Farreras i, tal vegada commogut per les seves paraules, es plantejava públicament si fer-la cronista oficial de la població. Malauradament, l'Elvira marxà, sobtadament, *de viatge*.

*Elvira Farreras,
al costat de l'alcalde,
en la presentació
del llibre esmentat, a
la Casa de Cultura.*

VICENÇ PUMAREDA

■ El Bonsai (I)

FREDERIC RIERA I MALLOL

Què és realment un bonsai? Segons una llegenda, el poeta i funcionari xinès Gueng-Ming (IV dC) va deixar de banda un dia els treballs públics de govern i començà a conrear crisantems en testos.

Amb aquestes flors al balcó, aconseguí servir una part de la natura a la seva llar. Potser fou aquest el començament de les plantes en testos i de sotmetrelles, com la terra, a treballs i cures per fer-les fèrtils. Dos-cents anys més tard va aparèixer una nova forma de cultiu, el bonsai, creació vegetal que és una veritable obra d'art. En pintures de la dinastia Tang (618-906) ja podem veure pins, cirerers o pruneres en petits atuells. A partir d'aquesta època, el bonsai s'introdueix a la cultura xinesa i avui és tècnica habitual a tota l'Àsia.

La definició del mot bonsai procedeix del Japó: *bon* significa test i *sai*, arbre. La mida d'aquestes plantes oscil·la entre 20 i 70 cm d'altura. Per crear un bonsai correcte és important una bona base, matèria principal amb la qual treballarem. Amb qualsevol arbre podem fer un bonsai, però sempre hi ha espècies més apropiades i amb millors resultats. En donar forma a un bonsai, els asiàtics tenen com a referència els principis del zen: naturalitat, simplicitat, asimetria i concentració en el que és essencial. Els seguidors del budisme zen cerquen l'harmonia entre l'home i la natura. Per ells, els bonsais són objectes religiosos i contemplar-los és un exercici de meditació. Nosaltres, els europeus, no tenim aquesta base religiosa, però aviat aprenem a contemplar aquests arbres i a donar-los formes creatives i una imatge que s'apropi al màxim possible a la natural. La formació i cura d'un bonsai exigeix habilitat i paciència. Qui tingui bona mà amb les plantes aprendrà ràpidament les tècniques necessàries i gaudirà d'aquest art.

Sovint em faig una pregunta: Hi ha bonsais d'interior? Hi ha plantes d'interior? Crec que no. Hi ha espècies que s'adapten més a subsistir un cert temps tancades. La vida moderna ens porta a viure molt més dintre que fora i posseir un arbre vertader dins de casa és quelcom més que embellir l'habitatge, és poder fruit del símbol de la vida dins la llar. Els arbres que poden acomodar-se a l'interior són els de

clima mediterrani, tropical i subtropical. Per obtenir una bona harmonia i equilibri en la proporció de branques i fulles, flors i fruits, és millor escollir espècies de flors decoratives i fruits menuts. Els arbres de clima mediterrani temperat, amb diferències entre estiu i hivern, dia i nit, tenen necessitat vital d'aquests canvis. En el clima de temperatura constant de les nostres llars tenen poques possibilitats de sobreviure-hi molt temps. La majoria de plantes tropicals i subtropicals s'adapten bé: en el seu lloc d'origen no hi ha variacions importants. La temperatura ideal és entre 20 i 24 °C. Mai ha de baixar a menys de 4°.

Un dels elements més importants per al bonsai és la il·luminació, no poden subsistir si no tenen llum. No precisament llum directa del sol, sinó claredat. Una escalfor excessiva del sol pot ser letal per al bonsai. Un altre requisit indispensable és el reg; la terra ha d'estar sempre humida, mai xopa. Cal donar-li aigua abans que s'assequi completament. La humitat la podem saber pel color de la terra: com més clara, més seca. Regar a poc a poc, que la terra absorbeixi bé el líquid, fins que l'aigua comenci a sortir pel forat inferior de drenatge. Si la terra està molt eixarçada, és necessari submergir l'atuell en un recipient ple d'aigua durant una mitja hora. No fem servir aigua de l'aixeta, perquè porta molt de clor. Prèviament s'ha de bullir i deixar-la en repòs vint-i-quatre hores, perquè s'oxigeni i perdi el clor. Si podem regar amb aigua de pluja, millor. Jo faig la barreja amb la meitat d'aigua destil·lada i la meitat de l'aixeta, així queda compensat el PH i dona bon resultat.

L'aigua de reg ha de tenir una mínima quantitat de carbonat de calci; si és massa dura, deixa dipòsits calcaris de color blanc a la base del tronc i als volts del test. Quan la terra resta humida un temps llarg, és senyal d'un mal funcionament del sistema d'absorció de la planta. Al contrari que el seu germà que viu lliurement a la natura, el bonsai que tenim en un test a casa disposa d'una minsa quantitat de terra, per això hem de donar-li una aportació de substàncies nutrients: nitrogen, fòsfor, potassi, calci, sofre, ferro i altres elements monoinsaturats.

Són adequats els fertilitzants en gra organicominals, que podem escampar damunt la terra. En regar,

FREDERIC RIERA

FREDERIC RIERA

Dos exemplars de bonsais, cultivats per l'autor.

els minerals són absorbits per les arrels; els components orgànics ho fan gradualment i són d'acció més perllongada. Hi ha també adobs líquids d'assimilació gairebé immediata. Mancats d'acció a llarg termini, cal utilitzar-los amb més freqüència; cada quinze dies en època de creixement, cada mes en període de repòs. No hem d'adobar mai en mesos d'extrema calor, com ara en ple estiu, ni fer servir sempre el mateix tipus d'adob. El millor és alternar els diferents productes que trobem al mercat. Abans d'apli-

car l'adob cal regar abundantment, val més fer-ho sovint i poc que molt i a grans intervals. Si són preparats especials per als bonsais, no hi ha possibilitats d'errada.

Miquel Costa i Llobera recordava els arbres de la seva illa en el poema *El pi de Formentor*: "Mon cor estima un arbre! Més vell que l'olivera,/ més poderós que el roure, més verd que el taronger,/ conserva de ses fulles l'eterna primavera / i lluita amb les ventades que atupen la ribera / com un gegant guerrer."

■ *Pepe i Sandalio*

Ara, en aquest any que s'escau el quart centenari del *Quixot*, volem recordar l'aventura quixotesca del nostre amic Josep Martínez Lozano, a cavall d'un ase, des de la Manxa a Terrassa. I ho fem, amb tot el respecte i benvolença, amb la reproducció de l'auca que li fou dedicada en complir-se els vint-i-cinc anys d'aquella excèntrica juguesca.

ALS "AMICS", ON PREN CAFÈ,
EN PEPE, PER LA SEMBLANÇA,
QUAN DE MORELLA VINGUÉ
CONFONEN AMB SANCHO PANZA.

AQUÍ NEIX LA GRAN JUGUESCA
D'UN SOCI MOLT ESVERAT.
PER UN VIATGE AMB MOLTA GRESCA
DEL TOBOSO A L'ENTITAT.

LA IDEA ELS EMOCIONA,
CAPA EL TOBOSO SE'N VAN
EN PEPE, EN RULL I EN GIRONA,
EN SERRANO I EN "TARZÁN".

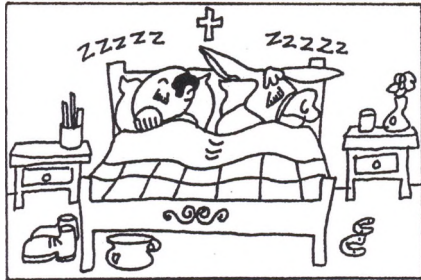
PRIMERA CONTRARIETAT:
UNA COSA BEN ESTRANYA,
DE BURRO NO EN TROBEN CAP,
I MIREU SI N'HI HAN A ESPANYA.

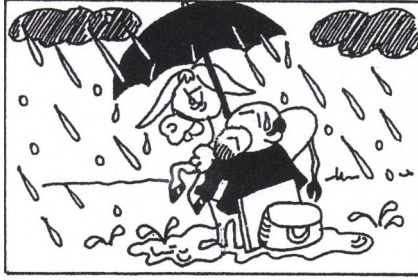
LES AUTORITATS LOCALS
A COS DE REI L'HAN TRACTAT,
ALLOTJANT-LO EN HOSTALS
I MOSTRANT-LI LA CIUTAT.

INICIA AQUEST XICOT
I EN "SANDALIO", QUE ÉS UN ASE,
COM SI FÓSSIN EL QUIXOT,
EL SEU VIATGE A TERRASSA.

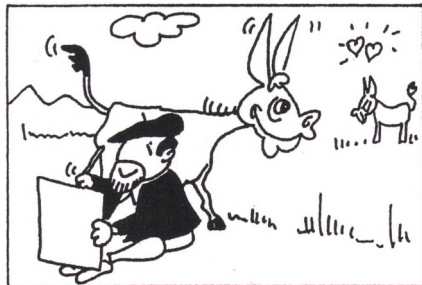
POLSGUERA I SOLEDAT,
COMPARTINT MENJARS I LLIT,
I EL BURRO QUE TÉ AL COSTAT
DIU: AI PEPE, QUINA NIT!

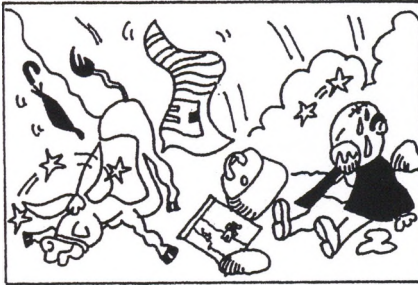
AQUELL CEL TAN PLE DE LLUM
ES TAPA PER LA BOIRADA
I, ABRAÇATS COM SI FÓS UN,
AGUANTEN LA PEDREGADA.

PER ON PASSEN TOT ÉS JOIA.
A AQUEST PINTOR TAN VALENT,
FINS I TOT MÉS D'UNA NOIA
LI OFEREIX ALLOTJAMENT.

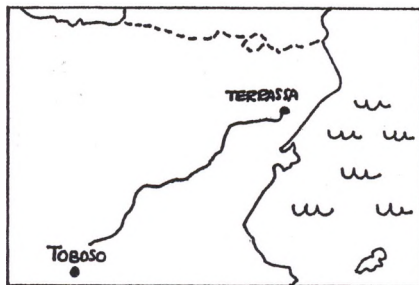
LA TAN SINGULAR PARELLA
QUILÒMETRES VAN AVANÇANT,
MENTRE EL BURRO MOU L'ORELLA
I EN PEPE VA DIBUIXANT.

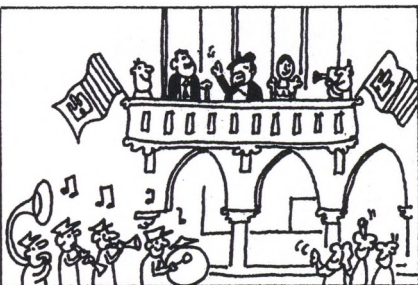
PER CULPA D'UN ACCIDENT,
PERDEN LA FELICITAT,
EL BURRO BAIX D'UN TORRENT
I EN PEPE EL CAP ESBERLAT.

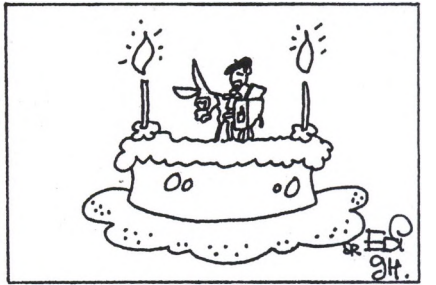
SALVANT LES DIFICULTATS
EL VIATGE ESTÀ ACABANT
I TOTES LES AMISTATS
CONTENTS ESTAN ESPERANT.

CINC SETMANES VIATJANT
SEMPRE DALT DEL SEU BURRET,
TOBOSO, TEROL, CORBALÁN,
CONCA, MORELLA I FALSET.

LA REBUDA ÉS TRIOMFAL,
A LA CASA DE LA VILA
LA BANDA MUNICIPAL,
L'ALCALDE I LA PUBILLA.

AVUI FA TRENTA·SIS ANYS,
GUARDEU-NE BONA MEMÒRIA,
EN PEPE PELS SEUS AFANYS
ACABA D'ENTRAR A LA GLÒRIA.

Concurs XVIII

Coneixem Llançà?

Participem-hi? Costa ben poc... Participem-hi, doncs! Tres preguntes i tres fotografies per comprovar fins on coneixem la nostra vila. Les respostes, a l'Ajuntament, en un sobre on hi consti: "XVIII Concurs: Coneixem Llançà?". Dos àpats de premi, en un restaurant llançanenc a triar. En cas d'haver-hi més d'un encertant, sorteig. Que el vent us sigui propici.

PREGUNTES

1. El llibre *Llançanencs d'or*, editat el 2002, és obra de:

Joan Badia-Homs	Josep Clavaguera
Josep M. Salvatella	Jaume Comellas
Arnald Plujà	Montse Tardiu

2. L'església parroquial de Sant Vicenç fou acabada de construir en el segle XVIII. El campanar, però, és posterior. De quin any?

1936	2001
1839	1810
1916	1945

3. Una sola vegada, una noia llançanenca fou pubilla de Llançà, de l'Empordà i de Catalunya. Era l'any 1989. El seu nom?

Susanna Barris	Lourdes Teixidor
Olga Baus	Núria Escarpanter
Viviana Torres	Elisenda Gurri

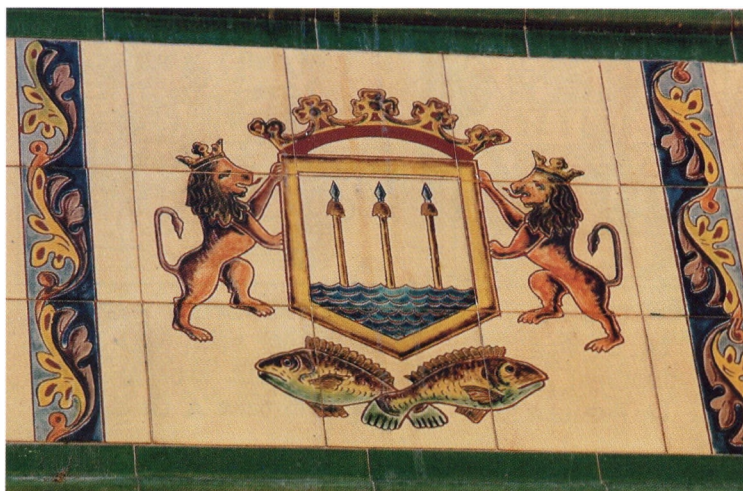

Foto 1.

RESULTAT DEL XVII CONCURS

Guanyadora:
ARIADNA MARÉS BUENO, de Llançà
Encertants: 11

Preguntes

1. Jean Plantu
2. Pi i Margall
3. 1915

Fotos

1. Carrer Cabrafiga, 15
2. Residència del Temps Lliure
3. Ajuntament (façana)

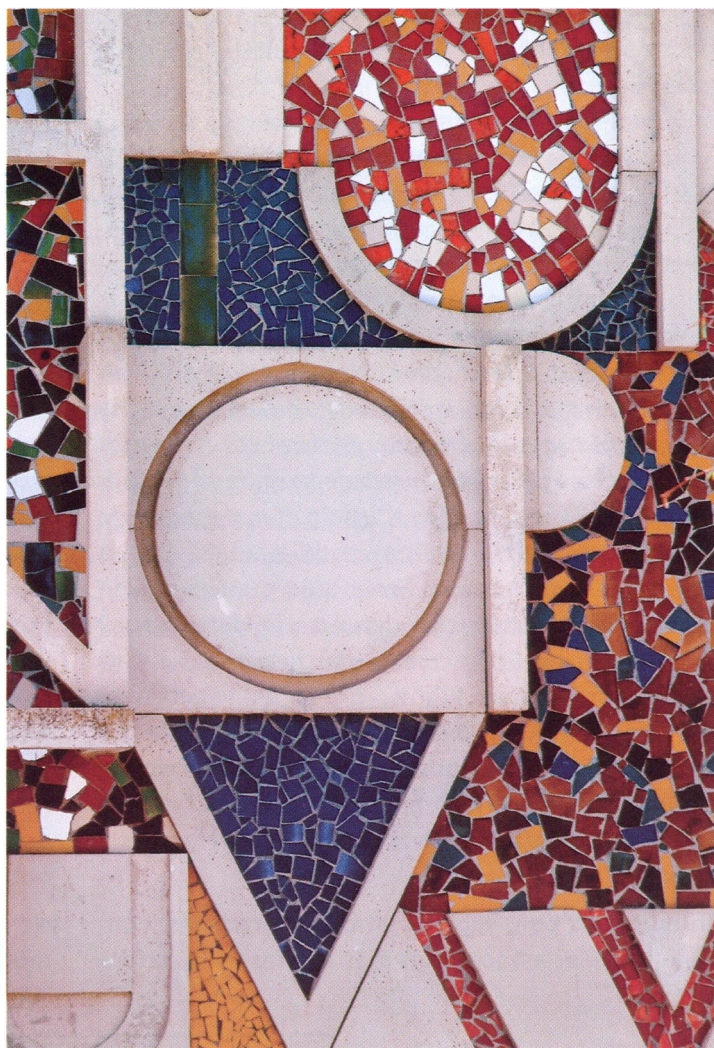

Foto 2.

VICENÇ PUMAREDA

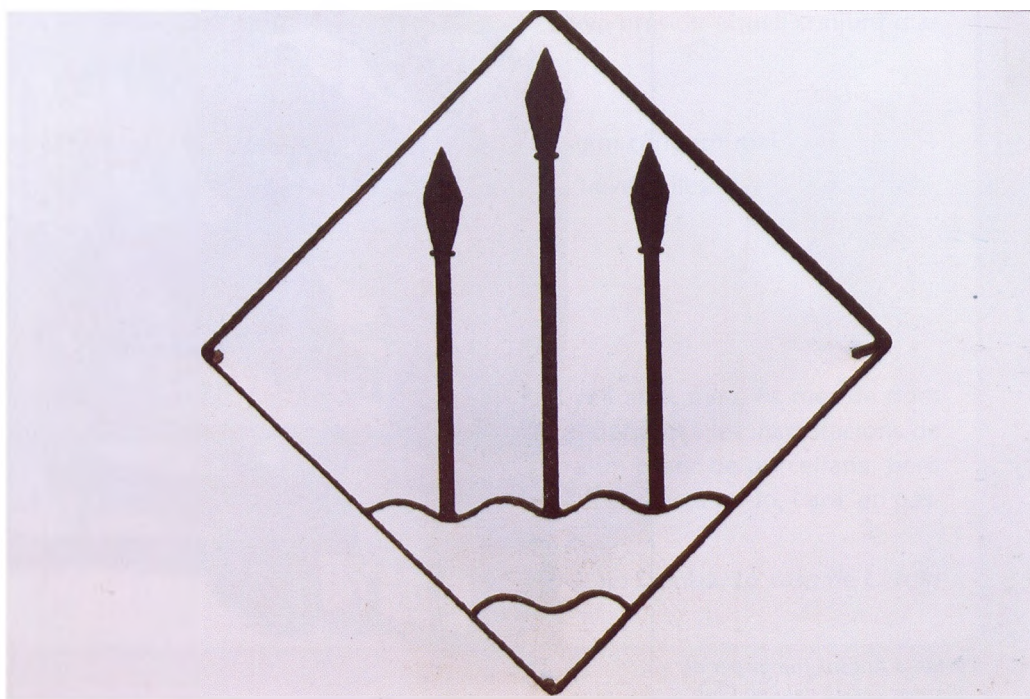

Foto 3.

VICENÇ PUMAREDA

■ *En nom de la seguretat*

Després de l'11 de setembre de 2001, en nom de la seguretat es van prendre mesures que van retallar i vulnerar els drets individuals i col·lectius.

Intentaré en aquestes línies exposar algunes de les paradoxes que han sorgit arran de la dicotomia seguretat i terrorisme. Només cal llegir amb atenció el diari per trobar-nos titulars com *Una Europa més segura, Desenes d'islamistes han estat traslladats a Egipte i torturats després de l'11-S*, per poder-nos-en fer una idea. L'assaig *El mal menor*, de Michael Ignastieff, traduït al castellà aquest any, es fa ressò d'aquest debat: fins a quin punt es poden retallar les llibertats per defensar la democràcia? Algunes veus d'EUA, com la del director del Carr Center for Human Rights, de la Universitat de Harvard, aboguen per un Estat que respongui davant atacs del terrorisme amb mesures extraordinàries. Aquesta línia representa un corrent que ha sotmès la Declaració Universal dels Drets Humans a la guerra antiterrorista.

En el mateix país, seguint amb les paradoxes, conviu una de les associacions més fermes en la defen-

HELENA POL*

sa dels drets humans, com és l'organització Human Rights Watch (www.hrw.org), que en l'informe d'aquest any denuncia entre d'altres la no-aplicació de la Convenció de Ginebra contra la tortura (Abu Ghraib, Guantánamo i Afganistan), la manca de judicis als comandaments militars per aquestes violacions, la incomunicació dels presos i la retenció sense acusació formal durant més de dos anys, l'enviament dels presoners a Síria, Egipte i Uzbekistan per ser interrogats amb l'ús de la tortura, entre d'altres. Davant aquesta realitat, l'autor de *El mal menor* i altres creuen que el problema sorgeix quan *gent raonable* pot dissentir entre què és tortura i què és detenció il·legal, i que l'Estat podria fixar "els límits del tipus i duració del sofriment permès". Entraríem en una distinció terminològica perversa entre un torturador i un "interrogador coercitiu", a qui els superiors emparen. I si entréssim en un debat tan estèril com aquest, voldria dir que els fonaments democràtics no estan assumits.

No podem negar l'existència del terrorisme en el món actual, en les nostres vides. Davant aquesta

Cartell d'Antoni Tàpies per al Centre Català del Pen Club.

Arxiv

amença, ja hem desgranat una de les posicions més esteses per fer-li front. La guerra de l'Iraq és l'exemple paradigmàtic. Però hem de tenir clar i pensar en allò que defensem: és important recordar que els terroristes no ataquen només persones i llocs, també hi ha una bel·ligerància vers les idees i els valors que ells no professen. En conseqüència, si els governs violen els drets humans, faran el joc als terroristes, grans enemics de les llibertats, i esmicolaran en nom de la seguretat nacional el respecte i l'autoritat. Com va escriure l'assagista John Stuart Mill: "Si tota la humanitat tret d'un home opinés el mateix, i si només un home opinés el contrari, la humanitat no tindria més dret a fer callar aquest home que ell, si tingués el poder, a fer callar la humanitat". L'esperit d'aquesta idea va ser l'embrió d'un informe del Centre Català PEN (www.pencatala.org), donat a conèixer en el Fòrum del 2004, en el qual van treballar especialistes d'arreu del món, intítulat *Antiterrorisme, escriptors i llibertat d'expressió*.

En un món perillós i dividit com el d'avui, és més important que mai que el moviment global de drets

humans es mantingui ferm i actiu. A través dels seus membres i aliats, una altra organització internacional de drets humans, Amnistia Internacional (www.es.amnesty.org), segueix comproment-se a revitalitzar la visió dels drets humans com un instrument poderós per aconseguir justícia per a tots. Hem de resistir la reacció contra els drets humans produïda per l'aplicació d'una doctrina de seguretat global que té el món profundament dividit. I, en la mesura que puguem, hem de lluitar per posar remei a la inoperància dels governs i de la comunitat internacional en el compliment de les exigències de justícia social i econòmica. El camí cap a una seguretat viable passa de forma ineludible pel respecte als drets humans. La política de sacrificar els drets humans en nom de la seguretat nacional, tancar els ulls als abusos en la resta del món i utilitzar de forma preventiva la força militar on i quan convingui, no ha augmentat la seguretat ni ha garantit la llibertat en aquests moments.

* Membre del Centre Català del PEN i del Comitè de Defensa dels Drets Humans al Magrib.

Balcó

EL BESUC

Un amic meu entrà en un restaurant i, en passar davant una taula on tota la família voltava un besuc al forn, es tragué el barret i saludà amb cortesia. Qui semblava presidir aquell conjunt d'afins, descendents i col·laterals, respongué la salutació i s'aixecà.

- Perdoni, però no hi caic. Em podria dir on ens hem conegut?
- La veritat –respongué el meu amic–, no tinc pas idea que ens hàgim conegut mai.
- Ah! Llavors és que l'ha saludat la meva senyora o alguna de les meves filles...
- Tampoc.
- Doncs, a qui ha saludat?
- He saludat el besuc.
- Com pot ser?
- El sorprèn? Aquest besuc que estan a punt de menjar-se és un vell amic meu. Fa més de dues setmanes que el veig cada dia en aquesta plata, amb el julivert al damunt i les incrustacions de llimona. Tothom qui passava davant l'aparador es pensava que era un besuc de porcellana, però a mi no m'enganyen, jo sabia el secret... De tant de veure'l, vaig arribar a estimar-lo, i ara, en passar, m'ha semblat que em mirava com si s'acomiadés, pobret!

Julio Camba, *La casa de Lúculo*

HABITACIONS CHAMBRES

«Can Pau»

HABITACIONS AMB
BANY I CALEFACCIÓ
OBERT TOT L'ANY

C/ Puig d'Esquer, 4
Tels. 972 38 02 71 - 972 38 02 70
LLANÇÀ (Costa Brava)

Restaurant

LA VELA

ESPECIALITAT EN PEIX

Av. Pau Casals, 23 (davant de la capella)
Tel. 972 38 04 75
EL PORT DE LLANÇÀ

RESTAURANT CLUB NÀUTIC LLANÇÀ

Moll Jordi Canal
EL PORT DE LLANÇÀ
Telèfon 972 38 05 17

BAR FELIP

Plaça Major – Tel. 972 38 13 29
LLANÇÀ

■ *Les mines de Llançà: segles XIX i XX*

ÈRIKA SERNA I COBA
JOAN SERRA I PERALS

L'exploració de minerals a l'aire lliure és una activitat molt antiga que començà el seu desenvolupament amb la generalització de l'ús dels metalls, però no serà fins a l'arribada de la revolució industrial, i a causa d'un augment de la demanda de ferro i altres minerals, que l'activitat minera viurà la seva època daurada.

A Catalunya, al segle XIX, i des de determinats sectors de la política i la indústria, s'intentaran establir unes noves bases per consolidar la nostra capacitat minera amb la intenció de construir una economia en què la metal·lúrgia i la siderúrgia tinguessin un lloc important, amb la qual cosa s'evitava que tota l'economia catalana quedés en mans de la lleugera indústria tèxtil. Un dels homes més representatius d'aquesta febre minera a la comarca fou Marià Vilallonga (1813-1897), el qual va dedicar molts esforços per consolidar una veritable indústria del metall a l'Empordà.

Arran de la Revolució de 1868, i a causa de les lleis de desamortització del subsòl, les mines deixaren de ser propietat de l'Estat i es convertiren en explotacions en concessió. La legislació vuitcentista obligava a demanar una sol·licitud de concessió abans de l'inici d'una explotació, expedients que dins del fons d'Indústria de l'Arxiu Històric de Girona ens permeten resseguir aquesta activitat a la demarcació. En aquests expedients hi figura la superfície reservada per a l'explotació del jaciment, expressada en pertinences –una pertinença equival a una hectàrea: 10.000 m²– per garantir que cap més sol·licitant pogués intervenir en el jaciment registrat. Si en el segle XIX eren els particulars els qui majoritàriament demanaven les concessions, a mitjan segle XX s'inicia un procés a la inversa, i foren bàsicament les companyies i societats comercials les que els demanaren.

L'Alt Empordà, en aquests dos segles, comptabilitza uns quants centenars de concessions mineres. Destaquen, però, les dels termes municipals situats prop de la frontera, amb setanta-una concessions a Maçanet de Cabrenys, vint-i-sis a Albanyà i quaranta-quatre a Darnius. Dels municipis veïns de Llançà, destaquen el Port de la Selva amb seixanta-quatre con-

cessions i Cadaqués amb trenta-tres concessions. La resta de municipis veïns també en tenen, però ja en menor quantitat: Portbou, amb setze concessions, Colera, amb tretze, i Palau-saverdera, amb sis.

En el cas de Llançà es conserven un total de trenta-tres llicències d'extracció, que van des de l'any 1899 a l'any 1968: carbó (3), feldspat (9), ferro (12), coure (1), grafit (1), manganès (5), pegmatita (les 6 d'aquest mineral es troben incloses en les del feldspat) i talc (2), amb unes superfícies d'ocupació que oscil·len entre les 5 i les 788 pertinences. En alguns casos, però, són ampliacions de concessions ja existents, com en el cas de l'explotació de la mina Carmina, de mineral pegmatita i feldspat, propietat de Joan Roig i Parés, que va sol·licitar entre 1940 i 1942, i en quatre ocasions, ampliacions; o la mina Conxita, de mineral ferro, propietat també de Joan Roig i Parés, associat amb l'Andreu de Boet i Bigas, veí de Madrid, que entre 1919 i 1920 va ser amplificada en tres ocasions.

Cal diferenciar, però, entre una mina i una pedrera. Una mina és una explotació subterrània que, mitjançant la utilització de galeries i pous, permet l'extracció del filó de mineral; mentre que una pedrera és una explotació a cel obert on s'accedeix al mineral fent diverses desmuntades en el terreny. Tant en un cas com en l'altre, els minerals no es troben distribuïts d'una manera uniforme sobre el terreny, i és per això que, abans d'iniciar pròpiament l'extracció, es fa del tot necessari fer uns treballs previs de prospecció que caracteritzaran el jaciment. Aquests treballs de prospecció solen ser llargs i costosos i de vegades s'obtenen uns resultats incerts.

L'extracció del mineral en llocs allunyats i inaccessibles encareix l'explotació i el transport. Sovint els jaciments es comencen a explotar pels indrets on el filó és més ric, prop de la superfície i on els treballs són més fàcils. A mesura que les explotacions avancen, a major profunditat, els problemes augmenten, perquè cal remoure més materials per obtenir la mateixa quantitat de mineral o menys, cosa que sol ser molt corrent. Totes aquestes característiques i el preu del mercat, s'havien de tenir en compte per a la rendibilitat d'una explotació. En relació a aquest punt veiem com a Llançà, i fins a l'any 1923, es dema-

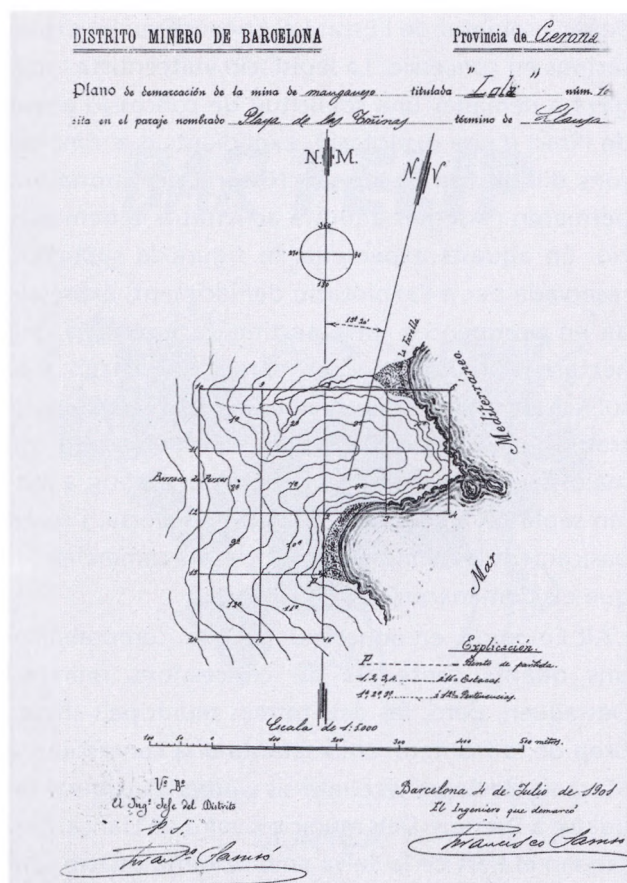
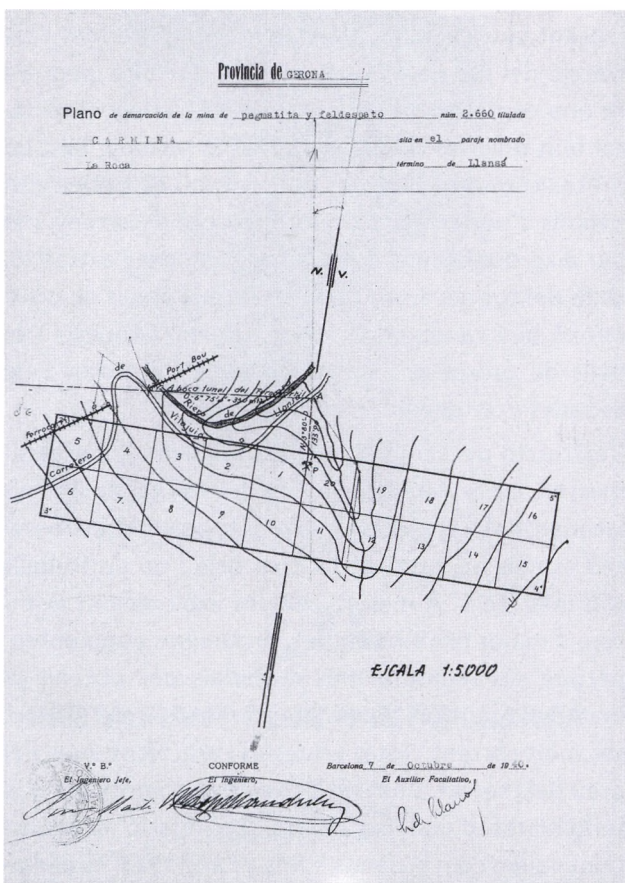
naren bàsicament permisos d'extracció de ferro, carbó i manganès. I a partir de l'any 1940, de feldspat, pegmatita i talc.

Les explotacions de ferro es concentraven en el sector del terme prop de les delimitacions amb el Port de la Selva i la Selva de Mar, en concret en els paratges de Fener, Venturer i Terrer. Les de manganès, a la Miranda, platja de les Tonyines i paratge de Terrer. La de coure, prop de les delimitacions amb els termes de Colera i Rabós d'Empordà. Mentre que les de feldspat, pegmatita i talc, al sector dels paratges de la Roca, Miralles i el Molí.

La llicència més antiga fou demanada l'any 1899 i estava situada al paratge Argilar. Foren vint-i-cinc pertinences de mineral de ferro de la mina nomenada Tomasa, demanades per Antoni Vergés

Buscató, farmacèutic i veí de Llançà. Destaca l'alemany Hermann Colberg i Werling, natural d'Hamburg i veí de Barcelona, que l'any 1900 sol·licità un permís d'extracció de manganès al paratge de la Miranda –la mina nomenada Herminia–. El mateix any en demanà dos més a la platja de les Tonyines –les mines Antonia i Lola–. Dos anys més tard, i per impagament de les despeses de tramitació del permís, i després de diverses reclamacions, es cancel·là definitivament l'autorització d'extracció. És ben cert que l'èxit de les extraccions estava condicionat per l'atzar; per això a Llançà, al llarg de la història, bona part dels projectes quedaren en això, en simples prospeccions poc exitoses que no arribaren a ser veritables explotacions.

1. Antoni Vergés i Buscató apareix citat per primera vegada en la matrícula industrial i del comerç de Llançà de l'any 1894-95, amb un despatx de farmàcia al carrer Dins Muralla, núm. 11. (AMLLN: Fons de l'Ajuntament de Llançà: Secció gestió econòmica: Padrons de matrícula industrial de 1867/1926). També sabem que morí a Llançà l'any 1928, era solter i natural de la Selva de Mar. (Registre Civil de Llançà: Secció defuncions, any 1928).

MINERAL	NOM	ANY	PERTINENCES	SOL·LICITANT
Carbó	Pilar	1916	18	Pere Calsina i Balló / Antoni Vergés i Buscató
Carbó	Maria	1921	20	Jordi Tabomin Pistre
Carbó	Antonia	1922	30	Joaquim Rios i Climent
Coure	Fernando	1957	212	Minera del Flamisell S.A.
Feldspat	Carmina	1940	20	Joan Roig i Parés
Feldspat	Carmina	1940	5	Joan Roig i Parés
Feldspat /Pegmatita	Carmina 2a	1941	40	Joan Roig i Parés
Feldspat/Pegmatita	Carmina 3a	1941	49	Joan Roig i Parés
Feldspat/Pegmatita	Ampurdanesa	1941	16	Antoni Balada i Aiguasanosa
Feldspat/Pegmatita	Carmina 4a	1942	96	Joan Roig i Parés
Feldspat/Pegmatita	Carmina 5a	1942	20	Joan Roig i Parés
Feldspat	Ana Maria	1963	150	Josep Boadas i Serra
Feldspat/Pegmatita	Santiago Agustín	1941	50	Indústries Mineres S.A.
Ferro	Tomasa	1899	25	Antoni Vergés i Buscató
Ferro	Juana	1901	33	Ignasi Valentí
Ferro	Raimunda	1902	15	Ignasi Valentí
Ferro	Virgen de Gracia	1913	200	Ramon Matas i Rodés
Ferro	Dolores	1914	50	Ramon Matas i Rodés
Ferro	María del Remedio	1915	20	Emili Saguer i Oliver
Ferro	Conxita	1919	345	Andreu de Boet i Bigas / Joan Roig i Parés
Ferro	ampliació Conxita	1919	670	Andreu de Boet i Bigas / Joan Roig i Parés
Ferro	ampliació Conxita	1920	745	Andreu de Boet i Bigas / Joan Roig i Parés
Ferro	Teresa	1920	788	Andreu de Boet i Bigas / Joan Roig i Parés
Ferro	Héctor Lalorie	1922		Enric Domènech i Colomina
Ferro	Ester	1923	20	Joan Roig i Parés
Grafit	Francesca	1945	10	Ferran Lorda i Roig
Manganès	Hermínia	1900	10	Hermann Colberg
Manganès	Antonia	1900	14	Hermann Colberg
Manganès	Lola	1900	12	Hermann Colberg
Manganès	Remedio	1900	12	Salvador Costa i Abras
Manganès	Teresa	1900	12	Salvador Costa i Abras
Talc	La Vall	1962	54	
Talc	Llançà	1966	54	

Flaix

■ *La història al carrer*

Sovint no ens hi fixem, però als vells murs, a les portalades, als dintells, a les façanes, unes xifres ens reclamen l'atenció. I ens donen notícia, silencioses i persistents, d'allò que ens precedí. Anys concrets, moments precisos, en què la nostra vila es va anar configurant com el que és avui.

RAFAEL CORCOLL

Pedra i ferro: 1616, carrer Migdia; 1691, capella del Port; 1780, església de Sant Vicenç; 1854, carrer de la Creu; 1886, carrer Floridablanca...

Pedra i ferro: la història que ens crida, al carrer, tot passant.

RAFAEL CORCOLL

RAFAEL CORCOLL

RAFAEL CORCOLI

RAFAEL CORCOLI

RAFAEL CORCOLI

■ *Victòria dels Àngels, una de les dones catalanes més grans del segle XX*

JAUME COMELLAS*

La mort, el passat 15 de gener, de Victòria dels Àngels va representar una forta sotragada per a la societat catalana. I va ser així, perquè la seva figura havia assolit una impressionant intensitat afectiva arreu del món, i particularment a Catalunya, com ho demostrà la multitud que va desfilar per la capella ardent situada al Saló de Sant Jordi del Palau de la Generalitat i el sentit funeral que es va oferir l'endemà a la basílica de Santa Maria del Mar, on ella havia actuat moltes vegades.

Resumir en un article una personalitat com la seva esdevé una tasca impossible. Ja ho ha estat per al qui subscriu fer-ho en un llibre. I és que ens trobem davant d'una persona d'una grandesa extraordinària i amb una existència farcida d'esdeveniments singulars, només a l'abast d'éssers amb qualitats sobredimensionades com ella. Hom ha de partir de la condició més visible de cantant, d'artista de la veu, amb molta probabilitat la més gran del segle XX. Ja sé que a més d'un lector li resultarà agosarada i fins i tot excessiva aquesta afirmació; en tot cas, m'apresso a justificar-la argumentalment.

Quan hom contempla les grans figures de la lírica més recents –llegiu Callas, Tebaldi, Schwarzkopff, Caballé o qui vulgueu–, ens adonem que el seu camp d'acció artística abasta no més de cent anys d'història de la música i pràcticament un sol gènere, l'òpera, amb escadusseres escapades al recital de *lied*. Victòria del Àngels, ben altrament, va cobrir des de les *Cantigas de Alfonso X el Sabio*, a les profunditats del segle XIII, a obres de ben avançat el segle XX. I a més va abordar tots els gèneres: òpera –des del barroc al segle XX–, música antiga, oratori, *lied*, cançó popular... Va dirigir ella mateixa una producció i va ser la primera cantant que va vendre cinc milions de discos. I en tots els gèneres va deixar l'empremta profunda del seu cantar exquisit. Ningú com ella ha interpretat *La Bohème*, *Madama Butterfly*, *Faust*, *Manon*, *Dido* i

Aeneas, *Tannhauser*, *Le nozze di Figaro*, *Il barbiere di Seviglia*, *Don Giovanni*... Ningú com ella ha cantat la cançó catalana popular, que portà reverencialment als millors auditoris del món; i també la cançó catalana culta –Toldrà, Mompou, Montsalvatge, Manuel Valls, Morera, Gerhard, Vives–. Ningú ha servit com ella la música medieval o les bellíssimes *Baccianas brasileiras* d'Héitor Villa-Lobos, que el mateix compositor va exigir que enregistrés i ell mateix va dirigir. I no parlem del *Rèquiem* de Fauré, la *Missa solemnis* de Beethoven, el *Rèquiem alemany* de Brahms, *Stabat mater* de Rossini... Mai en la història del cant hi ha hagut una artista amb capacitat per abordar tot el ventall de gèneres, èpoques i estils i en tots ells excel·lir de manera tan sublim.

Com a artista Victòria dels Àngels representa el zenit de l'exquisidesa, del respecte a l'essència de la música i del menyspreu de l'artifici. El seu cantar va ser d'una autenticitat total, sense caure en exhibicionismes buits de sentit. Va triomfar als escenaris i auditoris més importants del món: el Metropolitan, especialment, on regnà durant dotze anys en llargues temporades de protagonisme; la Scala, Covent Garden, Òpera de París, Staatsoper de Viena, Teatro Colón de Buenos Aires i al Liceu, amb el qual va mantenir una relació menys satisfactòria del que hauria estat desitjable. Ha estat l'única cantant catalana, i espanyola, que ha actuat al Festival de Bayreuth, on protagonitzà una versió de *Tannhauser* que li va suposar un gran èxit personal. I permeteu que estronqui aquesta relació que podria resultar interminable.

M'interessa molt destacar la seva condició de persona. Victòria dels Àngels va viure una existència autènticament novel·lesca, que la va menar des del graó més humil de l'escala social, filla de bidell i de dona de fer feines de la Universitat de Barcelona, a ser-ne nomenada Doctora Honoris Causa. Va compartir amistat amb la reina mare d'Anglaterra i amb altres sobirans i dignitats d'arreu del món. Nascuda a la mateixa universitat –compte, en el si d'una família amb pocs estudis però amb gran inquietud

per la música i la cultura–, va gaudir de la benèfica influència de la pedagogia avançada i creativa de les escoles de l'època de la República, de les quals en servava un record molt feliç. Allà, en els anys de preadolescència es va amarar d'amor a la lectura i especialment a la poesia, per la qual sentí gran predilecció.

Després, passada la Guerra Civil, va tenir el privilegi de ser acollida en el grup Ars Musicae, una colla d'amics, professionals liberals amants de la música antiga, que li van marcar els anys de maduresa de formació, tant en l'aspecte humà com en el musical. Tot plegat li va furnir un solatge de cultura i d'interès per tot el que l'envoltava –política, religió, societat– que va ajudar-la a formar-se i la dotà d'una sensibilitat excepcional.

Per això, Victòria dels Àngels va ser molt més que una cantant única, la gran cantant del segle XX. Va ser una dona generosa, elegant, refinada, d'un tracte càlid i exquisit, que traspuava, tanmateix de manera senzilla, l'alè de grandesa que havia anat configurant amb la seva trajectòria.

*Autor del llibre
Victòria dels Àngels. Memòries de viva veu

Arxiu / V. PUMAREDA

Temporada 1966-67: Victòria dels Àngels
al Liceu (*Manon*, de Massenet).

OCELLS CANTAIRES

Perquè has vingut ara torno a estimar:
diré el teu nom

i el cantarà l'alosa.

Joan Salvat-Papasseit, *La rosa als llavis*

Te'n vols anar? Si encara no clareja;
si ha estat el rossinyol i no l'alosa
el que et punxava la poruga orella.
Canta de nit a dalt del magraner.
Creu-me, amor meu, ha estat el rossinyol.

William Shakespeare, *Romeu i Julieta*

Ja ve, cridant la neu, un vol de gralles...

Josep Carner, *Ofrena*

■ Fets encadenats o una història poc corrent

JOAN M. PAU I NEGRE

Un capítol de la meua biografia comença a Sant Vicenç de Montalt, quan era un poble tranquil, net i endreçat, amb un cert nombre de grans propietaris oriünds i altres de sobrevinguts, d'un nivell més que benesant. Vaig arribar-hi l'any 1963, per treballar-hi d'aparellador municipal. La persona que més em va introduir en la idiosincràsia de la vida del poble i dels fets i personatges rellevants va ser l'Antoni Buch, historiador oficial i aleshores regidor de l'Ajuntament. Rellegint el seu llibre *Sant Vicenç de Montalt. Narració històrica*, trobem un membre de can Riera, Tomàs-Felip Riera i Rosés (1790-1881) que, defugint la pagesia i jugant a l'alta política dins l'àmbit de la cort reial, assoleix el títol de marquès de Casa-Riera i vescomte de Sant Vicenç, amb dret a escut nobiliari. Rosa Riera i Rosés, germana del primer marquès de Casa-Riera, que no va tenir descendència, es casà amb el santvicentí Vicenç Mora i Boet. I d'aquest fet quedaren units els llinatges Riera i Mora.

Deixant de banda tan alta família, seguirem de la vora la gent planera que vivia al ritme lent d'un poble conservador i conservat, on no hi havia arribat la moda de les segones residències de la classe mitjana, i menys la de les ciutats dormitori. Així mantenia la seva indústria tèxtil de caire molt familiar i una mínima pagesia, dedicada essencialment a la jardineria i a ocupar les masoveries. Un patronat pro cultura, urbanisme i turisme preparava amb molt bona voluntat un futur prometedor per al jovent que pujava.

També l'Estat vivia uns anys sense història, adormit dins la rutina d'una dictadura que semblava eterna. Però un dia, el 17 de setembre de 1960, els mitjans de comunicació varen deixar anar la notícia que el rei Balduí de Bèlgica presentava al món la seva promesa. I era espanyola. Caram, que fort!... No s'ho esperaven ni els mateixos periodistes, que es varen quedar en blanc davant d'un secret tan ben guardat. Però, qui era la jove? Es deia Fabiola Fernanda de Mora y Aragón, i era madrilenya. Fins aquí, la telegràfica nova. Però la

gent volia saber-ne més. Les presses i la manca de cultura nobiliària d'alguns corresponents varen crear no pocs embolics.

No es va tardar gaire a trobar una arrel, ben sòlida, per cert, de la futura núvia amb Sant Vicenç de Montalt, perquè era filla de Gonzalo de Mora y Fernández, quart marquès de Casa-Riera i segon comte de Mora, i de Blanca de Aragón y Carrillo de Albornoz; i a més, cosina de Joaquim Mora, hereu de la santvicentina casa pairal de can Mora, un important casal al bell mig del nucli històric. Arribava el dia del casament i el poble estava orgullós de ser notícia. La senzillesa de Fabiola va despertar les simpaties dels veïns i l'Ajuntament va creure oportú fer-li un regal de noces personalitzat: una mantellina de puntes al coixí, sufragada mitjançant subscripció popular i realitzada per les puntaires del poble. Una meravella de treball, amb sentor de mar i clavells del Maresme.

El casament tingué lloc el 15 de desembre de 1960. Uns mesos més tard, com que també les reines deuen tenir mandra d'escriure cartes de cortesia (el que realment li agradava era escriure contes infantils), la sobirana de Bèlgica agràia el regal amb aquesta carta autògrafa de 15 de setembre de 1961: "Con gran ilusión recibí la preciosa mantilla de blonda con la que el pueblo de San Vicente de Montalt y su digna Corporación tuvieron la amable atención de obsequiarme. Tuve el gusto de llevarla el Sábado Santo y en cada ocasión propicia que vuelva a usarla recordaré a la simpática población que me la regaló. Fabiola."

En època militar vaig fer les milícies a Sant Sebastià. Un cap de setmana vaig visitar Zarautz. Era primavera i la seva llarga platja estava deserta. La remor alegre de l'onada m'evocava les rialles de Fabiola, que hi jugava amb els seus germans i nebots cada estiu.

El meu destí em conduí a casar-me, l'any 1972, amb la Josefina, filla de l'Antoni Buch, el cronista de Sant Vicenç, i vàrem venir a viure al meu poble, Llançà. Construïrem una casa en una urbanització promoguda per uns belgues, que tenia un Manneken-Pis a l'entrada, com el de Brussel·les. El carrer, amb els

anys, el va batejar un dels promotors amb el nom d'avinguda Reina Fabiola.

El 21 de novembre de 2004, amb motiu del Concert de Santa Cecília, l'Orfeó Parroquial El Delme, de Sant Vicenç de Montalt, cantà a Llançà. I el 2 d'abril d'enguany, la Coral Palandriu de Llançà ho va fer a Sant Vicenç de Montalt, dins els actes del centenari del Cor de Caramelles. El seu president, en el capítol

d'agraïments, recordà que aquestes trobades musicals van ser degudes, en bona part, a la Josefina Buch, filla de Sant Vicenç, excantant del seu orfeó i actualment veu de la nostra coral.

Així es tanca per ara el cercle dels lligams, històrics o casuals, entre Sant Vicenç de Montalt i Llançà, passant, curiosament, per la casa reial de Bèlgica.

JOAN M. PAU

*El Manneken-Pis
llançanenc
s'amaga,
pudorós, rere el
verd de les fulles*

■ Paraules de l'Empordà i de més enllà (I)

JEAN-PAUL ESCUDERO

Presentar un recull de paraules és fàcil i arriscat alhora. Fàcil, perquè qualsevol bon observador de la llengua viva d'algun lloc de la nostra geografia pot constituir-ne un inventari més o menys conseqüent. Arriscat, també, perquè un repertori –per molt important que sigui– és inevitablement incomplet, i no pot ser mai al gust de tothom. Un altre risc és la perspectiva localista estricta. El localisme excessiu tanca els horitzons immensos que tenen les paraules i, des d'aquí estant, no ens deixa veure la magnitud del món romànic gràcies al qual sempre podem entendre millor la nostra pròpia llengua. Per exemple, *granyota* (granota) i *ribera* (riu o riera), ben coneguts a Llançà, podrien semblar simples fantasies dialectals des del Principat; tanmateix, mirant cap al nord, descobrim amb admiració la seva presència al Rosselló i al Llenguadoc (allà, *granhòta* i *ribièra*).

El nostre recull es basa principalment en el català parlat a l'Alt Empordà al tombant de segle. Conté, doncs, mots vius en aquesta regió, però no necessàriament exclusius de la zona, i amb moltes probabilitats de continuïtat de la seva àrea cap a les comarques veïnes. Aquestes altres comarques (Rosselló, Vallespir, Garrotxa, etc.) aniran esmentades entre parèntesis. L'experiència ens ha demostrat que l'exclusivitat dialectal sol ser més una ficció que no pas una realitat. En aquest món apassionant i fugisser del lèxic, les comparacions són essencials. Per a no repetir coses ja dites, ens remetrem a uns elements de bibliografia, no gens exhaustius, publicats als números 12 i 13 de *Farella*, el 2001: *Apunts sobre el català de Llançà*. Entre els estudiosos d'aquesta matèria, a més d'Ernesta Sala (Cadaqués) i de Josep Comas (Pau), també volem esmentar un excel·lent deixeble de Xavier Luna, Jordi Curbet (*Epistolografia popular a l'Alt Empordà*, CCG Edicions), i el llançanenc Lluís Feliu que, a hores d'ara, prepara un important recull de formes empordaneses.

Per a aquest article, hem fet servir enquestes orals amb mètodes indirectes a diversos punts de l'Alt Empordà. El treball de camp més important s'ha fet a Darnius, a la Jonquera, a Sant Miquel de Fluvià i a Llançà. També hem consultat el *Vocabulari Maçanetenc* de Pere Roura (1998) i un treball manuscrit procedent de la Jonquera, deixat per Jaume Sabiol (2004). D'altra banda, hem realitzat enquestes menors a Vilamaniscle, a Rabós i a Cantallops. Les referències geogràfiques que acompanyen una entrada [entre claudàtors] indiquen simplement el poble, o els pobles, on s'ha recollit. En això, no s'ha

de veure una particularitat lingüística, sinó un testimoni dispers i inacabat de la vitalitat d'una paraula. Per a les definicions, s'han tingut en compte el *Diccionari Català Valencià Balear* (Alcover i Moll) i el *Diccionari de la Llengua Catalana de l'Institut d'Estudis Catalans* (1997), quan l'accepció d'un mot s'hi trobava registrada. Els exemples, en cursiva, que corresponen a una enquesta oral en el poble indicat, són sempre literals i sense cap mena de correcció, amb totes les distorsions que això pugui comportar respecte a la normativa (*foreda* en comptes de *forada* < *foradar*, *poguer* en comptes de *poder*, *piella* i *piellada* per *paella* i *paellada*, etc.)

Els principals informadors de Llançà han estat: Montserrat Subirats, la família Pau (la Vila); Rogelio Garriga (1918-2003) i els seus descendents (el Port). A tots ells, vull expressar el meu agraïment sincer.

acampar v. [Sant Miquel de F.]. Aconseguir que les criatures arribin a grans. *Ja els tens acampats.* (Vallespir, Gironès).

afogar v. [Darnius]. Ofegar. (Garrotxa, Gironès).

aiguatjada f. [Llançà]. Rosada. (Al Vallespir recollim *aiguatge* i *aigualera*).

ajustar v. [Darnius*, Vilamaniscle]. Ajustar, reunir. *Ajustar les ovelles**. (Vallespir).

alçaprem (fer) [Llançà]. Fer palanca. *Les fitores van fer alçaprem i el llobarro va poguer saltar.* (Vallespir).

amolar v. [Sant Miquel de F., Llançà]. Esmolar. (Rosselló, Vallespir, Garrotxa).

amolet m. [Llançà]. Esmolet. (Vallespir).

arboç m. [Darnius]. Arbret de fulla perenne. *Arbutus unedo.* (Garrotxa). A Darnius, arboç pronunciat *arbroç*, alterna amb *llipoter*. Vegeu *llipoter*.

arbre poll m. [Darnius, Llançà]. Pollancre. (Al Baix Vallespir i al Rosselló *poll*, pronunciat allà *pull*).

argentina f. [La Jonquera, Cantallops, Llançà]. Nom de planta amb flor groga. *Ulex parviflorus*, segons Alcover i Moll.

arítjol m. Pronunciat *aríjil(s)*, sovint en plural. [Llançà, la Selva de Mar, Rabós]. Liana espinosa. *Smilax aspera.* (Garrotxa).

arranar v. [Llançà]. Tallar arran. *Quan no l'arranes prou (el cep) fa un penja-sarrons... un cap mort.* (Estès a gran part de Catalunya).

Branquilló novell
de cirerer d'arboç.

JAUME T. PRIM

arrodir / arrodre-se v. [Maçanet de C., Darnius, La Jonquera]. Aixafar, doblegar. Cargolar-se, arraulir-se. (Vallespir, Garrotxa).

atropellat -da adj. [Darnius]. Malmès. *Ja ho veus, estic ben atropellat*; dit per una persona que camina amb crosses. (Vallespir, Vallès).

balsera f. [Llançà]. Pilot. *Hi tenia una balsera de ceps*. (Vallespir).

ballarugues f. pl. També paparulles i pampallines [Llançà], babarulles [Darnius]. Aquestes formes tendeixen a quedar arraconades davant la variant majoritària "pampallugues". (Al Baix Vallespir *babarulles*).

banyarricart m. [Llançà]. *És un cucarrot gros, com una eruga, més gros. És un bitxo que foreda les pomeres, és blanc o groguenc*.

barbol m. [Darnius, La Jonquera]. Ormeig per a pescar a les rieres compost d'algunes peces de xarxa en forma d'embut. (Vallespir. En canvi, al sud de la Garrotxa i al Vallès, *bertrol*).

bardaixa f. [Llançà]. Prostituta.

barder m. [Darnius, Cantallops*]. Romeguerar. *Allò que fa móres**. (Vallespir).

barral m. [Llançà]. Atuell per a transportar vi. (Rosselló, Vallespir).

basarda f. [Llançà]. Mena de por. *Aquests personatges fan venir basarda*. (Vallespir).

batedora f. [Cantallops]. Picador per a rentar la roba a mà; picadora a Sant Miquel de F. (Al Vallespir, Rosselló i Llenguadoc, *batedor*).

batent m. [Darnius]. Porticó. *El batent de la finestra és tot fusta*. (Alt Vallespir).

batre's v. pron. [Darnius]. Barallar-se. (Vallespir).

bernat pudent m. [Llançà]. Insecte hemípter de color verd, volador intermitent, que fa una olor desagradable. (Al Rosselló i al Vallespir recollim *pudent*, al Llenguadoc també es coneix la forma *bernat pudent*).

bigós m. [La Jonquera, Llançà]. Espècie de càvec de dues puntes, emprat sobretot per a arrencar patates. *Bigós amb o tancada*, segons el *Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans*. (Catalunya Nord, Pirineu central, Occitània).

bitllar m. [Darnius]. En l'ofici de carboner, destapar l'ull de la pila i afegir-hi nous bitllots o llenya. *Bitllaves i tiraves llenya crua perquè el foc anés sempre cap al mig*. (Vallespir).

blets m. [Llançà, La Selva de Mar]. Nom de la planta *Chenopodium album*; farinells al Vallespir i a Maçanet de C.

bordissot adj. [informador nascut a Vilafant]. Gos bastard.

bossoga f. [La Jonquera, Llançà, Sant Miquel de F.]. Bony, generalment al cap.

bot m. [Llançà, Darnius*]. Mesura de líquids. *El bot era quatre mallals de vi**.

botaner botanera adj. [Llançà]. Geniüt -üda. (Al Vallespir botaire).

botar v. [Llançà]. També botir. Fer morros. (Rosselló, Vallespir).

botella f. [Maçanet de C., Darnius, Llançà*]. És un cuiro que sent la pega, és la botella, n'hi ha que en diuen la borratxa*. (Vallespir). Fer una botella [Sant Miquel de F.]. Fer morros.

botir v. [Vilajuïga, Pau*, Llançà]. Fer morros. *Avui les dones botiran**. Tercera pers. *boteix*.

braçada f. [Sant Miquel de F.]. Braçat.

braçat m. [Darnius, Llançà*]. Quantitat de llenya, de canyes, d'herbes, etc. que cap dins els braços. *Un braçat de palla**. (Vallespir).

brescar v. [Maçanet de C., Llançà]. Treure la mel del buc. (Rosselló, Vallespir).

broma f. [Maçanet de C.]. Núvol. (Rosselló, Vallespir, Pirineu central).

brossa f. [Maçanet de C.]. És com un bruc, fa un metre, un metre i mig, fa la flor molt petita i lila. Això és mel de brossa, és més forta, més amarganta. (Vallespir).

bua f. [Maçanet de C.]. Excrement del bestiar boví. *Ho segellaven amb bua de vaca*: aquesta tècnica es feia servir per a tancar una buga. (Vallespir).

buc m. [Sant Miquel de F., Llançà, Darnius, Maçanet de C.]. Casa de les abelles, rusc. (Gironès, Vallespir, Rosselló).

bufaforats m. [Llançà]. Espècie de borinot negre. *Fot un forat a les canyes, és gros així*. (Bastant estès a Catalunya, segons Alcover i Moll).

buga f. [Maçanet de C.]. Buc. (Vallespir).

burniola f. [La Jonquera]. Bony al cap. *T'he fet una burniola*. (Rosselló).

burra f. [forma de Vilajuïga, segons un informador de Llançà]. Pedra que es fa servir per a reparar un forat quan s'esgavella un tall de paret... *A Vilajuïga és una burra*. A Llançà, s'anomena pollí.

La broma baixa cobreix la Font d'en Falcó.

JOAN M. PAU

*Fiscal • Laboral • Mercantil
Comptable • Assegurances*

Nicolás Salmerón
(pàrquing bombers)
Tel. i Fax 972 12 09 94
17490 LLANÇÀ

ZURICH ASS.
J. BUXEDA
AG. 170066-5

HOSTAL

CAN NARRA

Especialitat en peix

Carrer Castellar, 37
Tel. 972 38 01 78
EL PORT DE LLANÇÀ

”la Caixa”

CAIXA D'ESTALVIS I PENSIONS
DE BARCELONA

GODOY CORREDORIA D'ASSEGURANCES, S.L.

Corredoria d'Assegurances

GODOY & CALDAS ASSESSORS, SA

*Serveis
professionals*

av. pau casals, 25-27, 1r - tel. 972 38 05 00 - fax 972 38 14 63 - 17490 llançà
pi i margall, 1 pral. b - tel. 972 50 02 35 - fax 972 67 29 48 - 17600 figueres

e-mail: godoy@godoy-ca.com